

YENİ KAPİTALİZMDE EMEK POLİTİKALARI VE MEDYA ÇALIŞMA HAYATINDAKİ İZLERİ: GAZETECİLER ÜZERİNE BİR İNCELEME¹

Ferhat GÖÇER
Bağımsız Araştırmacı, Türkiye
ferhatzgocer@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1150-7643>

Nejdet ATABEK
Anadolu Üniversitesi, Türkiye
natabek@anadolu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-5401-1069>

Atf	Göçer, F. & Atabek, N. (2024). Yeni Kapitalizmde Emek Politikaları ve Medya Çalışma Hayatındaki İzleri: Gazeteciler Üzerine Bir İnceleme, <i>Yeni Medya Elektronik Dergisi</i> , 8 (2), 207-250.

ÖZ

Güncel üretim pratiklerini imleyen yeni kapitalizmin, emeğin morfolojik yapısında yarattığı yıkımın boyutlarının, medya endüstrisinde çalışan gazetecilerin çalışma koşullarında ne tür zorluklar ve sorunlar ortaya çıkardığı, bu çalışmanın problemi oluşturmaktadır. Yeni kapitalizmin emek rejiminde hâkim üretim anlayışı; emeği belirsizlik rejimine hapsederek, güvenceden yoksun bırakmaktadır. Aynı zamanda uzun vadeli istihdama dayalı süreçleri ortadan kaldırarak, örgütlü sendikal mücadele pratiklerini de boşa çıkartmaktadır. Uzun çalışma saatleri, emeğin değersizleşmesi ve atılması, yeni kapitalizmde çalışmanın ilmihalini oluşturan başlıca örüntülerdir. Bu gelişmeler ekseninde mevcut çalışma; medya endüstrisinde istihdam edilen

¹Bu çalışma, Ferhat Göçer'in Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Basın ve Yayın Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Nejdet Atabek danışmanlığında hazırladığı "Yeni Kapitalizmde Emek Politikaları ve Medya Çalışma Hayatındaki İzleri: Gazeteciler Üzerine Bir İnceleme" adlı doktora tezinden türetilmiştir.

gazetecilerin çalışma şartlarını, yaşadıkları sorunları ve deneyimlerine ilişkin süreçleri anlamaya yönelmektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma yönteminin kendi içerisinde çeşitli araştırma desenleri bulunmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın desenini fenomenolojik temelli bir yaklaşım oluşturmaktadır. Çalışmada amaçlı örneklem seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini yazılı basında çalışan gazeteciler oluşturmaktadır. Bu kapsamda; Ankara, İstanbul, Kocaeli ve Eskişehir’de yazılı basında çalışan toplam 26 gazeteci ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, gazetecilerin güvencesiz bir şekilde çalıştığı, her an işini kaybetme riski altında yaşadığı, örgütlü bir mücadele içerisinde var olmadığı, düşük ücretlerle uzun saatler çalışmaya zorlandığı belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca, gazetecilerin mesleki emek süreçleri içerisinde, statü ve dikey hareketlilik açısından sağlıklı işleyen bir sürece sahip olmadığı ve mesleki olarak kendilerini geliştirebilecekleri imkânların, çalıştıkları medya mecraları tarafından sağlanmadığı da belirlenen diğer bulguları oluşturmaktadır.

***Anahtar Kelimeler:** Yeni kapitalizm, Medya, Gazeteciler, Emek, Güvencesizlik.*

LABOUR POLICIES IN NEW CAPITALISM AND THEIR TRACES IN MEDIA WORKING LIFE: A STUDY ON JOURNALISTS

ABSTRACT

The problem of this study is the extent of the destruction of the morphological structure of labor caused by the new capitalism, which signifies current production practices, and what kind of difficulties and problems arise in the working conditions of journalists working in the media industry. The dominant understanding of production in the labor regime of new capitalism imprisons labor in a regime of uncertainty and deprives it of security. At the same time, by eliminating processes based on long-term employment, it also negates organized union struggle practices. Long working hours, devaluation and inertia of labor are the main patterns that constitute the catechism of work in the new capitalism. On the axis of these developments, the present study aims to understand the working conditions of journalists employed in the media industry, the problems they face and the processes related to their experiences. Qualitative research method was preferred in the study. Qualitative research method has various research designs within itself. In this direction, the design of the study is based on a phenomenological approach. Purposive sampling was selected in the study.

The sample of the study consists of journalists working in the print media. In this context, semi-structured in-depth interviews were conducted with a total of 26 journalists working in print media in Ankara, Istanbul, Kocaeli and Eskişehir. In the research, it was determined that journalists work precariously, live under the risk of losing their jobs at any time, cannot exist in an organized struggle, and are forced to work long hours for low wages. Other findings of the study include that journalists do not have a healthy functioning process in terms of status and vertical mobility within the professional labor processes and that the media channels they work in do not provide them with opportunities to develop themselves professionally.

Keywords: *New Capitalism, Media, Journalists, Labor, Precarity.*

GİRİŞ

Yeni kapitalizmin esnek, güvencesiz ve örgütsüz emek süreçleri (İlhan, 2007), endüstriyel bir üretim alanı olarak medya sektörü içerisinde de kendini göstermektedir. Bu durum medyada: Siyasal iktidarla ilişkileri, sansür-otosansür, holdingleşme, yandaşlık, güvencesizlik, düşünce özgürlüğü, denetim, niteliksizleşme gibi bir dizi olguların da tartışılmasını beraberinde getirmiştir (Özdemir & Bulut, 2016, s. 85). Emeğin, medya ve iletişim sektöründe dönüşümü neoliberal politikaların yaygınlaşması süreciyle ilintilidir (Harvey, 2015; Harvey, 2011). Üretim yapısının çokuluslu şirketler yoluyla küreselleşmesi, güvencesizlik ve esneklik gibi uygulamalarla çalışma ilişkilerinin radikal dönüşümünü ve buna bağlı olarak sınıfsal yapının yeniden biçimlendirilmesini getirmiştir (Hard & Negri, 2019). Bu durum salt iktisadi bir değişim olarak değil, siyasal, kültürel ve ideolojik boyutlarda da gözlemlenen geniş bir tarihsel dönüşüm olarak cereyan etmektedir ve bu dönüşümün en köklü etkileri medya alanında kendini göstermiştir (Adaklı, 2006; Thompson, 2013). Medya alanında yaşanan holdingleşme, tekelleşme ve çokuluslu şirketlerin yönetim ve kontrolü altına girme süreçleri (McChesney, 2008; Thompson, 2008; Herman & McChesney, 1997) medya emek piyasasını da diğer çalışma mecralarındaki süreçlere benzer bir yapıya dönüştürmüştür. Bugün medya mecraları gerek kâr marjlarıyla gerekse toplumsal ve ideolojik güç yapısıyla önemli politik ve ekonomik bir aktör olmasına rağmen, emek sömürü çelişkinin de yoğun olarak yaşandığı mecralardır (Paulussen, 2012). Bu süreçte medya çalışma ortamlarında emeği en yoğun olarak sömürülen kesimi de çalışan gazeteciler oluşturmaktadır (Alan, 2015). Gazetecilik, toplumsal ve tarihsel rolü açısından önemli konuma sahip olan bir meslektir. Baskı, sansür, yasaklama,

tutuklama ve gözaltı süreçleri içerisinde var olmaya çalışan gazeteciler, diğer uzmanlık gerektiren mesleklere oranla görece daha riskli bir alanı oluşturmaktadır (Schudson, 2020). Bu durum gazeteciliğin toplumsal bir sorumluluk faaliyeti içerisinde karşılaştığı güvenlik ve hukuki yapıların niteliğini de sorgulanır hale getirmektedir.

Günümüz gazetecilik kuruluşlarının büyük yatırım gerektirmesi, büyük ekonomik işletmeler, dahası tekeller şeklinde işletilmesi, bu kuruluşlarda çalışan gazetecilerin mesleki pratiklerini de tartışmalı bir duruma getirmektedir (Kaya, 2016). Gazeteciler, çalıştıkları mecranın sahibi olan şirket ya da grupta ücret karşılığında çalışan kişiler olarak her an işlerini kaybetme riski ile karşılaşabilmektedir. Ücretli çalışma, toplumsal gelirin dağıtımında asli unsur olmakla kalmaz, statü sağlamak ve insanların sağlık hizmetinden emekliliğe erişimine kadar en asli temel araçtır ve milyonlarca insan için en önemli toplumsallık kaynağını oluşturur (Weeks, 2014, s. 18). Fakat bu süreç, belirli bir ücret karşılığında emeğini satan gazetecinin, çalışma koşullarını, meslekte çabuk yıpranmasını, iş güvencesini ve zihinsel yorgunluk yaşamasını da (Tokgöz, 2019, s. 138) kaçınılmaz kılmaktadır. Bu araştırmanın konusunu; yeni kapitalizmin birikim rejiminde uygulanan emek politikalarının, medya çalışma hayatı içerisinde çalışan gazetecilerin, emek süreçlerine ilişkin getirdiği zorluklar ve sorunlar oluşturmaktadır.

YENİ KAPİTALİZM VE ÇALIŞMA YAŞAMINA İLİŞKİN EMEK POLİTİKALARI

Kapitalizm, tarihsel olarak kendini üreten ve dönüştürebilen, ekonomi politik bir sistem olarak ‘harekete’ içkin bir ontolojiye sahiptir. Kapitalizmin sahip olduğu bu ontolojik karakter, onun sürdürülebilirliği noktasında yaşamsal önemdedir. Bir başka ifadeyle: “Kapitalizm hareket etmezse biter” (Harvey, 2015, s. 25). Kapitalizmdeki hareket ilkesi, biçimsel ve formasyonel bir dönüşüme ve değişime karşılık gelmektedir (Karatani, 2019). Fakat kapitalizmde hareketin, değiştiremediği ve dönüştüremediği tek şey; yalın sömürü ilkesidir (Marx & Engels, 2012). Bu ilke, kapitalizme nakşolan asli bir motiftir. Kapitalizmin kendi doğasına girift olan krizleri, lehine dönüştürerek aşma çabası, ilk olarak emek sınıfı ve daha sonrasında kurumlar, yapılar ve organizasyonlar üzerinde dramatik bir dizi değişimlere neden olur (Fülberth, 2014).

Richard Sennett & Jonathan Cobb, *Sınıfın Gizli Yaraları* (2017) adlı çalışmalarında; Amerikan işçi sınıfının var oluş pratiklerinin maddi koşullarına ilişkin açıklayıcı bir anlatı sunarlar. Çalışmanın odak noktası; işçi sınıfının,

kapitalist üretim dinamikleri içerisinde vermiş oldukları mücadele stratejilerinin ve mücadele verilen mecraların, kurumsal yapıların ve sendikal örgütlenmelerin uzun koridorları içerisinde nasıl gerçekleştiğidir. Çalışma, işçi sınıfına mensup kişilerle yapılan görüşmelere dayanır. Çalışmanın ana izleğinde, işçi sınıfının katı bürokratik baskı mekanizmalarından, sendikal yapılara, yerine sabitlenmiş büyük şirketlerden, uzun vadeli çalışma koşullarının niteliğine, emeğin nispeten sabit piyasalarca nasıl yönetildiğine kadar bir dizi gelişmelerden bahsedilir (Sennett & Cobb, 2017). Bahsi geçen çalışmanın gerçekleştiği dönem 1860’lardan başlayıp 1970’lere kadar militarist bir örgütlenme modeli içerisinde kendisini sürdüren “İlkel kapitalizm” dönemidir (Sennett, 2017, s. 22). Bu dönemin kapitalist yapısı, işletmelerin, şirketlerin ve istikrarın, uzun ömürlü olması anlayışına sahip bir yönetim becerisi geliştirmiştir. Aynı zamanda kurumların, normların, çalışan emek sınıfının belirli bir iş tanımı ve sorumlulukları çerçevesinde yürütüldüğü bir ilişkiler ağının hâkim olduğu dönemdir.

Emek, bu süreçte katı; ama uzun vadeli olan kurumsal gerçeklere yaslanır. Militarist ve bürokratik bir örgütlenme modeline dayalı olan bu kapitalist formasyon, çok geçmeden 20. yüzyılın son çeyreğine doğru büyük bir darbe alarak yerini müphem, kırılabilir, istikrarsız olan, emek ve sermaye ilişkisine teslim eder. Bir başka söyleyişle; güven, istikrar ve uzun ömürlü bir politik uygulamayla birlikte düşünülen bürokratik kapitalizm, büyük bir darbe almıştır (Sennett, 2017, s.17-32). Bu darbe aynı zamanda “İlkel kapitalizm” olarak tanımlanan, kapitalist evreden de çıkışının başlangıcını oluşturur.

Kapitalizmin 20. yüzyılın son çeyreğinde başlayan yeniden yapılandırma evresinin oluşumuna ortam hazırlayan önemli bir dizi başka gelişmeler de bulunmaktadır. Bu gelişmelerin en önemli göstergelerinden birisini de neoliberalizm oluşturmaktadır. Neoliberalizm 1970 ve sonrasında kapitalizmin yeniden yapılandırma sürecinin bir sonucu olarak, sosyal devlet politikalarının çöküşüyle, eşsüremler bir zaman diliminde ortaya çıkmıştır (Brown, 2021). Neoliberalizm, kapitalist devletin ekonomik alanda; üretim, tüketim, dağıtım ve düzenleyici bir misyona sahip olması yaklaşımını yadsıyarak, kamusal hizmetlerin; ulaşım, sağlık, eğitim vb. alanlarda tek düzenleyici ve işleticisi olarak, özel şirketlerin hâkim olması gerekliliğini imler. Diğer bir deyişle: “Neoliberalizm yalnızca bir politikalar ve ekonomik yönelimler bütünü değil, toplumsal değerlerin hızla ekonomik değerlere dönüştüğü bir kapitalist birikim aşamasıdır” (Haven, 2018, s. 60). Bu sistem aynı zamanda yeni kapitalist evrede, emek sömürü politikalarının da hızlandırılmasına ve emeğin bir anlamda parçalanmasına yol açmıştır. “Neoliberalizm, sömürünün, şiddetinin ve varlıklı azınlığın gücünün açıkça pekiştiği yeni bir kapitalist ilişkiler biçimini göstermektedir (Dumenil & Levy, 2009, s. 9). Neoliberalizmin daima yerel

elitlerle iş birliği içinde gerçekleşen uygulamaları, ekonomik alanda az gelişmiş ülkelerin değer ve kaynaklarını sömürme sürecini oluşturur. Bu durum da dünyadaki tüm emekçileri rekabete ve güvencesiz bir ortama sürükler (Dumenil & Levy, 2015, s. 355-356). Temelde emek-sermaye ilişkilerinin çözülmesini ve emeğin kazanımlarının bir çırpıda yok sayılması üzerine bir dönüşümünü yaratan neoliberalizm, azınlığın hegemonyasını oluştururken, çoğunluğun yoksullaştırılmasını da beraberinde getirmiştir.

Yeni kapitalizmin gelişimine bir başka etkende küreselleşmedir. Küreselleşme, ekonomik alan başta olmak üzere; politik, kültürel, teknolojik ve bilimsel alanları da kuşatan ve etkileyen bir süreçtir (Tomlinson, 2013, s. 12-13). Küreselleşmenin toplumsal alanı etkileme süreci aynı zamanda onu, kapitalizmde toplumsal emeği ve değeri yoksullaştıran bir düzen olarak da düşünmeyi gerektirir. Küreselleşme bütün ülkelerin piyasalarında rekabetin yoğunlaşmasıdır. Aynı zamanda her isteneni meşrulaştırmaya hizmet ederek: Reel ücretlerin aşağı çekilmesi, sosyal güvencelerin yok edilmesi, işsizliğin artması, tüm işlerin istikrarsızlaştırılması, çalışma yaşamının kötüleşmesidir (Gorz, 2001, s. 28). Bu durum aynı zamanda küreselleşme ve neoliberalizmin bütüncül bir yapı içerisinde düşünülmesini gerektirir: Küreselleşme, kelimenin tam anlamıyla bir mit ve etkili bir söylemdir; toplumsal gücü olan, ikna gücüne sahip devindirici bir düşüncedir. Refah devletinin kazanımlarına karşı yürütülen mücadelelerin temel silahı yine küreselleşmedir. Batılı emekçiler dünyanın geri kalanında daha az imkâna sahip olan emekçilerle rekabete sokulur; asgari ücretin olmadığı, işçilerin günde 12 saat çalışıp Batılı bir işçinin maaşının dörtte biri veya on beşte biri kadar maaş aldığı, sendikaların olmadığı, çocukların çalıştırıldığı ülkeler Batılı emekçilere sopa olarak gösterilir (Bourdieu, 2017, s. 46).

Yeni kapitalizmde çalışmanın doğası ve süreci, esneklik anlayışıyla kurgulanan bir değerler dizisi üzerinden üretilir. Esneklik, her şeyden önce iş/çalışma sürecinin değişen piyasa koşullarıyla paralel bir yapı içerisinde ilerlemesini vurgular. “Bu örgütlenme biçimi, firmaların/bireylerin varlığını koruyup sürdürebilmelerini değişken piyasa koşullarına adaptasyon yeteneklerine bağlar” (Aytaç & İlhan, 2008, s. 186). Piyasanın gerekliliklerine göre örgütlenme becerisi geliştirenler, varlıklarını ve kârlarını korumaya alabilirken, piyasanın hızlı değişimine ayak uyduramayan kurumlar/bireyler dramatik bir şekilde piyasa dışına itilirler. Diğer bir deyişle; bir tür yok oluşa terk edilirler. Dolayısıyla, piyasanın değişim ve dönüşümündeki baş döndürücü hızı, kurumların, bireylerin organizasyonunda ve işleyişinde varoluşsal bir zorunluluk olarak belirir. Bu durumdan kaynaklı olarak kurumlar ve firmalar, sürekli yeniden yapılandırılma sürecine giderek; anlık bir zaman dilimi içerisinde istikrar ve uzun vaade anlayışından kopuk bir yapı içerisinde kısa vadeli bir kurtuluş reçetesine sarılarak

varlık göstermeye çabalarlar. Bu durum, yeni kapitalizmde esnek çalışma anlayışının değişen piyasa ilişkilerinde merkezi bir çalışma prensibi olmasının da yolunu açar.

Esnek çalışma anlayışı ile çalışmanın doğasında ciddi bir deformasyon da meydana gelir. Çalışmanın, silik ve değersizleşmesi, dahası kullanılıp atılabilir bir nesneye düşürülmesi gerçeği, esneklik anlayışıyla ortaya çıkarır. “Her birimiz fiilen işsiz olduğumuzu, fiilen yeteneklerinin sadece bir kısmı kullanılan kişiler olduğumuzu; *fiilen geçici, dönemlik* ve “*yarım günlük*” işçiler olduğumuzu biliyor, hissediyor ve az çok kavırıyoruz” (Gorz, 2001, s. 77). Bu çalışma biçimi aynı zamanda işin, dayanışma ve sosyalleştirme işlevini de askıya alarak, kopuk ve bağsız bir ilişkiler ağının da oluşmasını beraberinde getirerek; “toplumsal bağ”, “toplumsal uzlaşma”, “bütünleşme”, “toplumsallaşma”, “bireysel kimlik” ve “anlam” kaynağı olarak “yeri doldurulamaz”, “vazgeçilemez” tarzından çalışma sürecinde değer atfedilen kavramları dışarı atar. Dönemlik, saatlik ve ücretleri değişken, geçici, esnek, kesintili hale dönüşen bir çalışma sorununu oluşturur (Gorz, 2001, s. 83). Bu biçimi ile yeni çalışma düzeni, toplumsal bir bütünleşme yaratamayarak, uzun vadeli bir yapıya evrilememektedir. Bir başka söyleyişle: Esnek uzmanlaşma kapitalist şirketler için birikimdir, aynı zamanda bu emek sistemi, emeğin örgütlü gücünü dağıtan, âdemimerkeziyete dayalı prekarite ve güvencesizlik üzerine kurulu emek sistemlerindeki sömürü oranlarını arttıran neoliberal tuzağın bir parçasıdır (Harvey, 2019, s. 74). Eş deyişle; yeni kapitalist üretimsel yapının var oluşsal yapısı, emeği sahip olduğu haklarla birlikte ekarte etmekte ve sermaye birikimini de mutlak noktaya erdirmeyi amaçlamaktadır.

Medya Endüstrisinin Ekonomi Politik ve Çalışma Koşulları

Yeni kapitalizmde gerçekleşen tarihsel gelişmeler, paralel olarak medya endüstrisinde de kendini serimleyen bir süreçtir. Özellikle medya endüstrisinin neoliberal politikalar ekseninde yeniden tasarlanması, ekonomi politik olarak belli bir dizi pratikler/kurallar çerçevesinde şekil alması, yeni kapitalizmin birikim rejimiyle yakından ilişkilidir. Bu bağlamda, medyanın yeni kapitalizmle birlikte piyasalara konu olması, Batı toplumlarındaki gelişmeler üzerinden daha net bir şekilde kendisini göstermektedir: Medya endüstrileri büyük değişimler geçirmektedir. Bu değişimlerin gerçekleşmesinde iki boyutlu bir düzey vardır, bunlar; ekonomi politik ve teknolojik gelişmelerdir. Ekonomi politik olarak; medya endüstrileri, çoğu durumda rekabetçi bir piyasada faaliyet gösteren ve çeşitli mali baskılara ve teşviklere tabi olan ticari ve yarı-ticari kuruluşlardır; dolayısıyla medyadaki değişimlerin bir boyutunu ticari ve siyasi gelişmelerdeki

süreçler belirlemektedir. Diğer yandan, medya endüstrileri teknoloji ve teknolojik gelişmelere bağımlı olan bir yapıdır (Thompson, 2013, s. 227).

1980 ve sonrasında medya endüstrisinde gerçekleşen, değişim ve dönüşümün ekonomi politik boyutunun anlaşılmasına ilişkin dört ana eğilim oluşmuştur: Medya endüstrisinin (1) yoğunlaşması; (2) çeşitlenmesi; (3) küreselleşmesi ve (4) deregülasyon eğilimidir. Medya endüstrisinin yoğunlaşması; medya endüstrisindeki üretici kaynaklar, diğer endüstriyel sektörlerde olduğu gibi; görece az sayıda büyük kuruluşların elinde birikir. Örneğin, ABD’de 1981’de sayısı 46 olan büyük kuruluş/firma, gazete, dergi, televizyon ve film alanında çoğunun hâkimiyetini elinde bulunduruyordu; 1980’lerin sonuna gelindiğinde bu sayı 23 firmanın kontrolüne girdi. Medya endüstrisinde çeşitlenme; büyük şirketlerin, medya alanında daha önce faaliyet yürüten şirketleri bünyesine katarak ya da yeni gelişmelere sermaye yatırımı yaparak farklı sektörlerle yönelme veya ürün çeşitliliğini büyütme sürecidir. Medya alanında çeşitlenme daha çok birbiriyle ilişkili alanlarda -tasarımcılar, basım atölyeleri, dizgi makineleri, kitabevleri vb.- gerçekleştiğinde, şirketlerin, belirli ürünleri geliştirilmesi noktasında maliyetlerin kontrol edilmesine imkân sağlar. Medya endüstrisinin küreselleşmesi; öncelikle medya endüstrileri, işlem ve faaliyetlerinin kapsamı açısından giderek ulus-ötesi iletişim holdinglerinin önemli bir parçasıdır. Medyanın ekonomi politik olarak küreselleşmesi, daha çok iletişim holdingleri arasındaki büyük ölçekli birleşmeler ve devralmaların gerçekleşmesine yol açan bir süreçtir. Örneğin, 1981’de İngiliz gazeteleri The Times ve Sunday Times Kanada merkezli International Thomson Organizasyon tarafından, News International’a satıldı. Japon devi Sony 1987’de ABD merkezli CBS plak şirketi tarafından satın alındı. Medya endüstrileri bu ve benzeri birleşmeler/satın almalar yoluyla belirli şirketlerin yer küreye yayılmasına, diğer bir deyişle; ulus-ötesi bir yapıya dönüşmesiyle sonuçlandı. Medya endüstrisinde deregülasyon; medyanın deregülasyonu çeşitli endüstriyel sektörlerde rekabeti artırmaya ve ticari çıkarların peşinden gidilmesini haksız yere kısıtladığı düşünülen mevzuatı kaldırmaya yönelik bir girişimin parçasını oluşturur. Medyanın deregülasyonu, özellikle telekomünikasyon alanında yaşanan yeni teknolojilerin gelişmesiyle teşvik edilen bir süreçti. Çünkü ticari yapılar, gelişen yeni teknolojilerden yararlanmak için serbest bir çerçevenin oluşmasına yönelik etkin bir şekilde baskı politikaları geliştirmiştir. Bu durum medya endüstrisinde yayıncılığı ve yeni teknolojileri ticari kullanımlara açarak, medyada hem yoğunlaşmayı hem de iletişim holdinglerinin yeni küresel enformasyon akışında hâkim rollerinin artmasına neden oldu (Thompson, 2013, s. 227-240). Batılı toplumların medya alanında hızla gelişen deregülasyon, serbestleştirme ve yoğunlaşma politikaları, kısa sürede çeşitli gelişmekte olan ülkelerin kendi

gündeminde de yer edinmeye başladı. Bu durum, kısa sürede medyanın küresel çapta faaliyet yürüten medya ve iletişim holdinglerinin kontrol ve denetimi altına girmesiyle sonuçlandı.

“Üretime yeni yöntemlerin girişiyle hızlanan ve ilerleyen, gazetelerin iktisadi temellerindeki değişim, medya endüstrisinde uzun dönemli bir birikim ve yoğunlaşma sürecini başlattı. Yirminci yüzyıl boyunca bu süreç, giderek ulus-ötesi bir nitelik kazandı. İletişim holdingleri, çalışmalarını, çıktılarını ülkelerin dışındaki alanlara genişletti: Bazı daha kapsamlı sanayi şirketleri ve finansal şirketler, açıkça kendini gösteren küresel genişleme ve farklılaşma politikalarının bir parçası olarak bilgi ve iletişim sektöründe önemli kazanç elde etti. Şirketlerin birleşmesi, başka bir şirketi elde etme ya da diğer şirket büyütme şekilleriyle, büyük holdingler küresel bilgi ve iletişim ticareti alanında gittikçe artan biçimde varlık gösterdiler (Thompson, 2008, s. 302).”

Küresel iletişim holdinglerin önemli birtakım kazanımları elde etmesi, medya alanında yaşanan teknolojik ve politik gelişmelerin paralelinde gerçekleşen bir zamanlamayla da ilişkiliydi. Özellikle; Seksenler ve doksanlardan önce ulusal medya sistemleri, yerli sahipleri olan, radyo, televizyon ve gazete endüstrileriyle bilinirdi. Her ne kadar gazete ulusal bir faktör olarak kalsa da televizyonun durumu oldukça farklıydı. Neoliberal serbest piyasa politikaları, kablo ve dijital uydu TV sistemlerinin olduğu kadar, aynı zamanda TV kanallarının mülkiyetini de özel ve ulus-ötesi yapıların kullanımına açtı (McChesney, 2008, s. 312). Bu gelişmelerin peşinden küreselleşmenin önünde bulunan iki kutuplu dünyanın da sona ermesi ile birlikte bu süreç, daha hızlı ve etkin bir güç elde etmeye başladı. Küresel ticari medyanın sermaye tarafından yoğunlaştırılması, özellikle 1990’larda hızlı bir gelişim göstermiştir. Bilhassa küresel anlamda ortaya çıkan dev çok-uluslu şirketlerin tekelinde bulunan medya endüstrisi, bu dönemde kurumsal gelişimini önemli anlamda tamamlamış bulunmaktaydı. Disney, AOL Time Warner, Viacom, News Corporation, TCI, Bertelsmann, General Electric, Sony, AT&T-Liberty Media ve Vivendi Universal, Seagram gibi, birçok medya sektöründe holdingleşen bu şirketler dünyanın hemen hemen her yerinde faaliyet yürütebilmektedirler (McChesney, 2003, s. 21). Çünkü bu süreçte, kapitalist üretim ve tüketimin geniş bir coğrafi alana yayılması ve çokuluslu şirketlerin yatırımlarının her yerdeliği için medya ve iletişim alanı, önemli bir rol oynamaktaydı. “Medya sahipliğindeki sınırlamaların kaldırılması, karlı Asya ve Avrupa pazarlarında televizyonların özelleştirilmesi ve yeni iletişim teknolojileri, medya devlerinin ülkeler arası ve ülkelerin kendi içinde, güçlü

dağıtım ve üretim şebekeleri kurmalarını mümkün kıldı” (McChesney, 2008, s. 311). Bu da küresel bir medya oligopolünün oluşmasına neden olacak iklimi yarattı: Küresel medya pazarı ABD menşeli hâkim sekiz ulus-ötesi şirketin kontrolü altına girerek – General Electric, AT&T/Liberty Media, Disney, Time Warner, Sony, News Corporation, Viacom ve Seagram, Almanya merkezli Bertelsmann- bu şirketlerin gerek kendileriyle hem de yakın rakipleriyle baskın bir güç olmak için sürekli yarış içerisinde olduğu, küresel bir medya egemenliği düzeni yarattı (McChesney, 2008, s. 311). Diğer yandan da medya ve iletişim alanının, finansal alanlara yapılan yatımlara kıyasla daha az risk faktörlerine sahip olması, bu sektöre yönelik yatımların da yoğunlaşarak, artmasını sağlamıştır. Bu artış aynı zamanda belirli birtakım ortaklıkların gerçekleşmesine de zemin oluşturmuştur: “Medya şirketleri yeni girişimleri, daha çok bir ya da daha fazla şirketin belirli medya projelerine ortak sermayedarlar katmak suretiyle kullanma eğilimi içindedir. Ortak girişimciler çekicidir, çünkü bireysel şirketlerin sermaye talebini ve onların taşıdıkları riski taşımazlar ve şirketlere kaynaklarını çok daha geniş bir alana yayma fırsatı tanır” (McChesney, 2003, s. 23).

Ticari medya pazarı, hâkim şirketler, küresel sistemlerin maliyetini verimli kılan dijital teknolojiler ve Dünya Bankası, IMF ve Dünya Ticaret Örgütü ile küresel ticari medyanın düzenleyici engellerini ortadan kaldıran ve Amerikan politikaları tarafından desteklenen neoliberal ekonomi uygulamalarının bir sonucu olarak gelişim göstermiştir (Herman & McChesney, 1997, s. 70-106). Küresel ticari medya düzenin önünü açan kurumsal ve politik kararların tarihsel olarak genel pratikleri şu şekilde sıralanabilir: Medyada mülkiyet yoğunlaşmasının artması, sürecin küresel medya pazarında bir avuç holding ya da şirketin hegemonyasının önünün açılmasını, kamusal kontrol ve denetimden çıkarılan medya ve telekomünikasyon şirketlerinin, piyasalaştırılması/özelleştirilmesi, çok-uluslu şirketlerin farklı ülkelerin medya ve telekomünikasyon alanında yatırım yapabilmesi noktasında yapısal engellerin ortadan kaldırılmasını, farklı medya ürünlerinin, üretimi ve dağıtımının yöndeşerek tek bir çatı altında toplanması, öte taraftan çeşitli medya şirketlerinin birleşmesi (Held vd., 1999), küresel medyanın ekonomi politik yapısını oluşturmaktadır. Bu sürecin bütün bir kurgusal ve söylemsel boyutu, serbest rekabetçi piyasa anlayışının refah ve özgürlüklerin gelişimi için yarar sağlayacağı tezi üzerinden gerçekleşmektedir. Bu durum, küresel medyada tekellerin oluşmasını da sağlayan önemli dinamiklerden birine karşılık gelmektedir. “Serbest rekabetin özgürlükleri sağlayacağı varsayımı üzerine kurulu bir retorik ile yürütülen deregülasyon politikaları ile telekomünikasyon ve radyo-televizyon alanlarının özel yatırımcılara açılması; kamusal tekellere son verilmesi, alanda sadece mülkiyet yapısını değiştirmemiş,

yatırılan sermayenin kompozisyonunu, sektörün yapısını ve genel görünümünü de kökten değiştirmiştir” (Kaya, 2016, s. 139).

Küresel medya holdinglerinin bu şekilde önemli bir güç ve etki alanı kazanması, sinema ve müzik endüstrisi başta olmak üzere, dijital medya şirketleri ve geleneksel medya kuruluşlarını; televizyon, kitap, dergi ve gazete yayıncılığını hâkimiyeti altına alarak, küresel medya emperyalizmini de ortaya çıkarmıştır. Küresel medya da oluşan mevcut emperyalist yapı; iletişim ve medya alanının despotik bilgi/enformasyonel akışı/sunumu gibi; anti-demokratik bir sonucunu doğurmuştur. Doğası gereği, küresel medya holdingleri çıkarları gereği, oldukça tutucu olabilmektedirler. Bir başka ifadeyle: Küresel ticari medya düzeni, kâra giden süreçte değerlere veya geleneklere saygı sunma noktasından oldukça uzak durmaktadır. Fakat sonuçta politik olarak tutucudur; çünkü dünya genelinde mevcut toplumsal düzenden büyük yararlar sağlamaktalar ve mülkiyet ilişkilerinde ya da toplumsal ilişkilerdeki herhangi bir başkaldırı, onların çıkarlarına hizmet etmemektedir. Küresel medya düzeninin, kendi şirket ve ticari çıkarlarına dâhil edemediği gelişmeleri şeytanlaştırması ya da yok sayması, onun anlaşılmasını kolaylaştıran bir göstergedir. Aşırı ticarileşmenin yarattığı bu denetim aynı zamanda, medya ürünlerinin içeriğinde politik önyargıların da ortaya çıkmasına yol açtı. Siyasal etkinlik, yurttaşlık değerleri ile piyasa karşıtı faaliyetler radikalize edilerek, aşırı tüketim, sınıfsal eşitsizlik, bireycilik, doğal ve faydalı bir şey olarak sunulmaya başlandı. Gazetecilik pratiği de medya patronlarının ihtiyaçlarını karşılama ve onların önyargılarını destekleme yönünde işlemeye başladı (McChesney, 2008, s. 317-319). Dolayısıyla bu gelişmeler, gazetecilerin çalışma yaşamını da etkileyen bir sürece kapı araladı.

Küresel iletişim/medyanın sahip olduğu formasyonun analizine ilişkin en önemli çözümle birimini oluşturan dinamiklerden birisi de “eleştirel ekonomi politik” yaklaşımı oluşturmaktadır. Medya ürünlerinin üretimi, kuşkusuz medya yapılarının sahip olduğu karakterle de yakından ilişkilidir, medyanın serbest piyasa ilişkileri ekseninde faaliyet yürütmesi, büyük sermayenin mülkiyetinde olması ve medya endüstrisindeki tekelleşme; tarihsel olarak Marksist/eleştirel ekonomi politik yaklaşımın yoğunlaştığı konulardır (Gökalp, 2019, s. 47). Eleştirel ekonomi politik yaklaşım, her şeyden önce toplumsal yaşamın üretim ve bölüşümünden kaynaklı olarak ortaya çıkan, toplumsal sınıfların oluş yasalarını inceleyen tarihsel, bütüncül, değişimden ve eşitlikten hareket eden bir disiplindir. Anaakım ekonomi biliminden farklılaşan eleştirel ekonomi politik, genel ilkeleri ve özellikleri açısından şu şekilde sıralanabilir: “İlki, bütüncüldür (holistic). İkincisi, tarihseldir. Üçüncüsü, merkezi olarak kapitalist teşebbüs ile devlet müdahalesi (public intervention) arasındaki dengeyle ilgilenir. Sonuncusu ve belki de hepsinden önemlisi, adalet, eşitlik ve kamu yararı gibi temel ahlaki

sorunlarla ilgilenmek için verimlilik (eficiency) gibi teknik konuların ötesine gider” (Golding ve Murdock, 2014, s. 53). Eleştirel ekonomi politığın toplumsal üretim ilişkilerini, anlama ve dönüştürmeye yönelik geliştirdiği bu yaklaşım, aynı zamanda endüstriyel bir alan/yapı olarak medyanın yapısını da anlamaya yönelir. “Çoğunlukla birleşme (consolidation), çeşitlilik, ticarileşme, uluslararasılaşma süreçlerini, izleyicilerin avlanmasında ve/veya reklamcılıkta kâr güdüsünü ve bu sürecin medya pratikleri ve medya içeriği üzerindeki etkilerini inceler” (Boyd-Barret, 2006, s. 1). Bu anlamıyla ekonomi politik, medya ve iletişim süreçlerinde Vincent Mosco (1995)’nin önerdiği ve geliştirdiği; Medya ürünlerinin ve hizmetlerinin metalaşması (Commodification), toplumsal sınırların ve zamanın aşılması noktasında iletişimin mekânsal/uzamsal kurulumu (spatialization), toplumun ve bireyin işlevinde fikirlerin ve eylemlerin genel karakteristik analizinde yapılaşma (structuration) kavramlarıyla birlikte, medya ve iletişim düzeninin analiz edilmesine yönelik önemli araçları (tools) önermektedir. Örneğin, küresel İletişim sürecinin işleyişine ilişkin Herbert Schiller (2006)’in metinlerine dayalı olarak kavramsallaştırılan “medya emperyalizmi” ya da “kültür emperyalizmi” tezi de Mosco’nun önermesini doğrular nitelikte bir çözümlenmeye karşılık gelmektedir. Schiller’in tezi iletişimin uluslararasılaşmasından hareketle, güç ilişkilerinin dağılımı ve iletişim alanındaki sürecin akrörlerinin, 3. Dünya ülkelerinde sahip olduğu determine edici etkilerini ele alarak, daha küresel bir alan içerisinden bir dizi analiz geliştirmektedir. Boyd-Barret’in de söylediği gibi; Schiller Üçüncü Dünya’ ülkelerini ‘modernleştirme’ potansiyeline yöneldiği bir zamanda, bunu uluslararası iletişim alanına uygulayarak ekonomi politığın radikal potansiyelini ortaya koydu (Boyd-Barret, 2006, s. 4).

Çok uluslu şirketlerin ulus ötesi noktalara erişmesi başta olmak üzere, ABD gibi emperyalist yayımcı ve istilacı güçlerin kültürel, siyasal, finansal ve teknolojik gelişmeleri, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelere ihraç etmesi/ iletilmesi, ancak uluslararası iletişim ve medya kanallarının aktif bir şekilde kullanılmasıyla mümkündür.

Medyanın, ulusal ve küresel ölçekte faaliyet yürüten sermaye güçleri tarafından derdest edilmesi, medya çalışma ortamında da birtakım çelişki ve sorunları beraberinde getirmiştir. Tıpkı diğer endüstriyel sektörlerde olduğu gibi; emek ve sermaye arasındaki uzlaşmaz karşıtlıklar medya sektöründe de kendini göstermektedir. Medya sektöründeki bu uzlaşmazlık sermaye lehine işleyen yeni bir medya düzeninin de ortaya çıkması anlamına gelir. McChesney (2003, s. 27), tekelci yenedünya kapitalizmi olarak adlandırdığı yeniçağın medya düzenine ilişkin şunları aktarır: Kapitalizmde üretilen medya ürünlerinin, şirket kazançları üzerine doğrudan etki etmesi amaçlanmaktadır. Aynı zamanda basın-yayın ve

reklamcılar tarafından hazırlanan piyasa güçlerinin beğenisini kazanacak haberlerin saptanmasına yönelik araştırmalardan büyük ölçüde yararlanırlar ve bu durum gazeteciliğin prensiplerini tehlikeye atan bir süreçtir. Çünkü bu üretim anlayışı; bugün zengin zümreyi hedef alan, onların çıkar ve beklentilerine hitap eden ve topluma düşük kaliteli hizmet sunmayı amaçlayan bir gazetecilik pratiğinin de ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur. Ticari ve siyasi baskının melez bir şekilde harmanlanarak iç içe geçmesi, gazeteciliğin, haber değeri tartışmalı olan, ilgisiz ve ilginç olmayan meselelere yönelmesine neden olmuştur.

Gazetecinin toplumsal anlamda güçlü, ürettiği haberle sorgulayıcı ve denetleyici bir özne olarak kamusal alanda faaliyette bulunması ciddi maliyetleri olan koşulları gerekli kılar. Her şeyden önce ticari ve siyasi bir baskı mekanizmasının olmaması gazetecinin kendini güvende hissetmesi için gerekli bir önceliktir. Bu da haberin niteliksel boyutunda toplumsal yararı gözetmesini öncelikli bir noktaya taşır. Aksi durumda; gazeteci ve yaptığı haber, toplumda eğlence kültürünün içeriğine malzeme oluşturur (Franklin, 1997). Gazetecinin ucuz iş gücüne tabi kılınarak, haber üretimine zorlanması, her an işini kaybetme riskiyle yaşıyor olması, haberin ve mesleğin de değerini zedeleyen başlıca etkidir:

“Gazeteciliği etkin kılmak yüksek gelir gerektiren bir çabadır ve anonim şirket yöneticileri, kârlarını artırmanın en güvenilir yolu olarak, editör ve muhabirleri, korporatif gazeteler grubunda boş haberler çıkaran kişiler olmaya teşvik eder. Böylece, aldığı aylıklar ve primlerle ün peşinde koşan seçkin haber medyasına ait imtiyazlı gazetecilerin ortaya çıkmasıyla birlikte... Gazeteciler arasında derin bir kutuplaşma gözlenir. Son on yılda, işten çıkartılan haber emekçilerinin sayısında dikkat çeken bir artış gözlemlenmektedir... Yaşanan işsizlikle birlikte, seçkinler zümresinde yer almayan gazetecilerin aldıkları ücretlerde önemli bir düşüş yaşanmış ve düşük ücretlerle işe başlayan genç gazeteciler kendi geçimlerini sağlayamadıkları için büyük güçlüklerle karşılaşmıştır ve bu durum hala devam etmektedir (McChesney, 2003, s. 27-28).”

Bu gelişmeler, medya endüstrinin ücretli emekçisi olarak istihdam edilen gazetecilerin hemen hemen her yerde karşılaştığı ana sorunsalların başında gelir. Gerek stajyerlik dönemi gerekse de kadrolu çalışma yaşamında gazetecinin varlığını sürdürmesi kısıtlı ekonomik bir gelire bağlanmıştır ve aynı zamanda bu süreç; mesleki dejenerasyonun da oluşmasına neden oluşturur. Bu durumun, medya alanında sermaye yoğunlaşmasıyla yakından ilişkili olmasıyla birlikte aynı zamanda gazeteciliğin değersiz bir emek pratiği olarak, hâkim söylemde

kodlanmasıyla da ilişkilidir. Bir başka ifadeyle; gazetecilik pratiğini cezalandırmanın bir boyutunu, ekonomik şiddet temelli bir uygulama ve politik söylemde kurgulanan ifadeler bütünü oluşturmaktadır.

Medya çalışma yaşamında istihdam daralması ve çalışma yaşamının güvencesizlik tuğlalarıyla örülmesi, yalnızca ticari ve politik baskıların bir neticesi değil; aynı zamanda gelişen teknolojilerin bir sonucu olduğu önermesi ile de açıklanmaktadır. Örneğin, 21. yüzyılda medya alanında ortaya çıkan, iletişim teknolojileri sayesinde habere erişmenin maliyetlerinin ucuzlaması, gazetecilerin emeklerinin görece değersizleşmesine neden olmuştur (Salcatti, 1995). Bir nevi gazetecilik alanında radikal etkiler yaratan dijital iletişim teknolojileri, Sherwood & O'Donnell'un da (2018) belirttiği gibi: Gazetecilerin ciddi anlamda işlerini kaybetmelerine neden olmuştur. Öte taraftan O'Donnell (2017, s. 18-19), bir başka makalesinde medya yaşamı içerisinde genç gazetecilerin çalışma sorunlarına ilişkin yaptığı çalışmada dile getirdiği: Medya alanında yaşanan dönüşümler gazetecilerin çalışma biçimlerini de değiştirmiştir, artık uzun süreli çalışma imkânı ortadan kalkmış, yarı zamanlı ya da geçici bir şekilde istihdam edilme dönemi başlamıştır. Bu gelişmeler, gazetecilik alanında küresel anlamda ciddi bir kriz olarak kendini göstermektedir. Özellikle yeni çalışma düzeninde, “a-tipik” olarak nitelenen emeğin üretime sürülme biçimi, medya endüstrisi içerisinde kendini göstermektedir. A-tipik çalışma; çalışma ilişkileri içerisinde kalıcı olmayan iş sürecini tanımlamak için kullanılan yaygın bir kavramdır. Bu kavramın içeriğini tam zamanlı olmayan istihdama dayalı uygulamalar; kısa dönemli sözleşmeler, taşeronlaştırma ve freelance çalışma biçimi oluşturmaktadır. Bu tip bir çalışma biçiminin medya endüstrisinde ve özellikle gazetecilerin çalışma yaşamında yaygın bir süreç olduğu gözlenmektedir (Walters, 2006, s. 6-11). Paulussen (2012, s. 195- 203) bu süreci doğrularak, Medya endüstrisinde gazetecilerin çalışma koşullarının ticari baskı ve dijitalleşme söylemleriyle birlikte; mevcut emeğin bozuma uğradığını, esnekleştirme ve bireyselleştirmeyle, gazetecilik mesleğinin daha da kötüye dönüşebilme tehlikesinin olduğunu vurgular. A-tipik çalışma ile ilgili olarak da güncel gazeteciliğin habercilik çalışmasının giderek a-tipik, standart dışı istihdam biçimleri ile karakterize edildiğini ve bunu gerçekleştirmek için işlevsel ve zamansal esneklik anlayışıyla sürekli artan bir talep olduğunu belirtir.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Medya ve iletişim alanına yönelik çalışmaların büyük bir kısmı; medyanın ekonomik, siyasal, kültürel, teknolojik ve toplumsal yönlerine ilişkin olmuştur. Medyaya ilişkin yapılan bu çok yönlü çalışmalarda medya endüstrisinde çalışan

gazetecilere yönelik çok az sayıda araştırma yapıldığı görülmüştür (Seçkin, 2004; Uzunoğlu, 2017; Özkan, 2018; Bulut, 2019). Yeni kapitalizmde esnek, güvencesiz, örgütsüz ve üretken çalışma yaşamının, medya endüstrisinde fikir/bilgi emekçisi olarak istihdam edilen gazetecilerin mevcut çalışma yaşamında nasıl bir dönüşüm yarattığını anlamaya çalışmak, bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemi nitel yöntem olarak belirlenmiştir. Nitel araştırma yönteminde toplumsal gerçekliğe, kültürel anlama, etkileşim süreçlerine ve olaylara odaklanmak, bağlama giderek konuya açıklık kazandırmak belirleyici aşamalar olarak kendisini gösterir (Neuman, 2022, s. 53). Nitel araştırma yöntemi, varsayımlar çerçevesinde bireylerin ve grupların toplumsal veya insana ilişkin atfettikleri anlamlara değinen ve araştırma problemlerinin incelenmesini içeren yorumlayıcı/kuramsal çerçevelerin kullanılmasıyla başlar (Creswell, 2020, s. 45). Bu yöntem, genellikle katılımcıların kendi ortamlarından veri toplanması, özel koşullardan genel temalara erişerek, tümevarımsal veri analizi yapılması gibi bir dizi aşamaları içermektedir (Creswell, 2016, s. 4). Çalışma için nitel araştırma yönteminin belirlenmesinin nedeni; gazetecilerin üretim pratikleri içerisinde karşılaştıkları zorlukların, sorunların ve yaşadıkları deneyimlerin anlaşılmasında nicel yönetime göre daha açıklayıcı olduğunun düşünülmesidir.

Araştırma süreci içerisinde çalışmasını yürütmek isteyen araştırmacı, sadece nicel, nitel ya da karma yöntem çalışmaları arasında bir seçim yapmaz, aynı zamanda bu üç yöntem içerisinde bir araştırma çeşidi üzerinde de karar kılar (Creswell, 2016, s. 11). Nitel yöntemde belirtildiği gibi çeşitli araştırma desenleri mevcuttur. Fenomonolojik desende kişilerin günlük hayatındaki öznel tecrübeleri ve yorumları ele alınarak, bilinmek istenen hakkında ayrıntılı bilgi toplamak amaçlanır (Erdoğan, 2012, s. 157-158). Fenomonolojik çalışma birkaç kişinin ya da grubun bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını keşfeder (Creswell, 2020, s. 79). Gazetecilerin çalışma yaşamı içerisinde deneyimledikleri, güvencesiz, esnek, belirsiz ve temsil güvencesinden yoksun iş süreçlerine ilişkin deneyimlerini anlamak ve betimlemek için bu araştırma, bizzat onları çalışmaları içerisinde konuya ilişkin hazırlanmış sorular yoluyla anlaşılmasını mümkün kılmak amacıyla, fenomenolojik desenle gerçekleştirilmiştir.

Etik Kurul Kararı

Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'na bu araştırmanın etik kurallara uygunluğunu sağladığına ilişkin,

gerekli olan başvuru; 13.04.2023 tarihinde yapılmıştır. Araştırma; Etik Kurul'un 02.05.2023 tarihli kurul toplantısının 515794'nolu protokol kararıyla etik açıdan uygunluğu, oy birliği ile kabul edilmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Nitel bir araştırmada örneklem seçiminde amaç, evreni temsil etmekten ziyade daha çok araştırmanın konusuna uygunluktur (Baltacı, 2018). Nitel ve nicel araştırma süreçlerinde örneklem seçilimi yaygın olan iki tür ekseninde yapılmaktadır. Bunlar; olasılıkçı örneklem ve olasılıkçı olmayan örneklem şeklindedir. Olasılıkçı örneklemde gelişigüzel (rastgele) seçim teknikleri uygulanır. Olasılıkçı olmayan örnekleme ise daha çok "amaçlı" seçim tekniklerini kullanır. Olasılıkçı örnekleme, genellemeye daha uygun bir imkân oluştururken, amaçlı örnekleme konuya ilişkin detaylı ve derinlemesine bilgi sahibi olduğu düşünülen kişiler ya da durumların keşfedilmesini kolay kılar (Denzin & Lincoln, 2008). Bu bağlamda medya endüstrisinin çeşitli mecralarında çalışan gazetecilerden yalnızca ulusal ve yerel yazılı basında çalışan gazeteciler amaçlı örnekleme uygun düşüldüğü kabul edilerek, araştırmanın gerçekleşmesi sağlanmıştır. Toplam 26 gazeteciyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın veri toplama tekniği yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşme olarak belirlenmiştir. Derinlemesine görüşme, "İnsanların ne düşündüğünü bilmek istiyorsan onlara sor" (Geray, 2017, s. 150) anlayışından hareket etmektedir. Araştırmanın veri toplama yerleri; İstanbul, Ankara, Kocaeli ve Eskişehir'dir. Yapılan görüşmelerin en kısası 13 dakika en uzununu 1 saat 37 dakikadır. Toplamda 120 sayfalık bir doküman elde edilmiştir. Daha sonrasında bu dokümanlar çeşitli düzeyde okumalara tabi tutularak, açık kodlama şeklinde betimsel analiz ilkeleri çerçevesinde sunulmuştur. Araştırmada görüşülen gazetecilere tüm sorular eşit bir şekilde sorulmuştur. Araştırma soruları şu şekildedir yöneltilmiştir:

1. Medya endüstrisinde gazetecilerin istihdam güvencesi nasıl oluşturulmaktadır?
2. Medya endüstrisinde gazetecilerin statü ve dikey hareketliliği nasıl gerçekleşmektedir?
3. Medya endüstrisinde çalışan gazetecilerin vasıflarının yeniden üretimi nasıldır?
4. Medya endüstrisinde gelir güvencesi nasıl sağlanmaktadır?
5. Medya endüstrisinde gazetecilerin temsil ve hak arama mücadelesi nasıl gerçekleşmektedir?

Araştırmaya katılım gösteren gazetecilerin demografik özellikleri ekte sunulmuştur.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacını; medya endüstrisinde çalışan gazetecilerin yeni çalışma düzenindeki çalışma koşullarını, anlamaya ve açıklamaya çalışmak oluşturmaktadır. Araştırmanın önemini ortaya koyan başlıca etken, toplumun kamusal alandaki gelişmelerden haberdar olmasını sağlayan gazetecilerin nasıl bir çalışma düzeni içerisinde var olma pratikleri sergilediğini incelemek oluşturmaktadır. Siyaset, ekonomi ve toplumsal süreçlerdeki her değişim ve dönüşümün rüzgârından etkilenen kesimin, madunu veya ötekisi olmaya açık olan gazetecilerin; yeni kapitalizmin üretim dinamikleri içerisinde üretken, örgütsüz, esnek ve güvencesizleştirilen emek politikaları ile ne derece etkilendiklerini ortaya koymak bu çalışmanın bir başka önemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Geniş bir yelpaze olarak işleyen ve çeşitli iş bölümleri ve tanımları içinde barındıran medya endüstrisi, sahip olduğu özellikler açısından birçok farklı faaliyeti de yürütmektedir. Bu çalışma, medya endüstrisinde ulusal ve yerel yazılı basında çalışan gazeteciler ile sınırlandırılmıştır.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Endüstriyel toplumların emek sınıfına ilişkin makro düzeyde gerçekleşen güvenceleri (Standing, 2019, s. 26), yeni kapitalizmin beraberinde getirmiş olduğu çalışma kültürüyle birlikte ortadan kalktığı ve bunun yerine güvencesiz ve belirsiz bir çalışma yaşamının hâkim kılındığı ifade edilebilir (Sennett, 2017). Araştırmanın bu kısmında, yeni çalışma yaşamının dayattığı koşulların gazetecilik sektöründeki yansımalarının nasıl olduğunun bulguları sunulmaktadır.

Gazetecilerin Sektörde İstihdam Güvencesi

Gazetecilerin çalışma yaşamında istihdam güvencesi kâğıt üzerinde gerçekleşen bir sözleşmeye bağlı olarak gözüke de pratikte yaşanan süreçler daha çok işveren ve yönetici mekanizmalarının tasavvurunda oluşan soyut bir sözleşme ekseninde gerçekleşmektedir. Gazetecilerin çalıştıkları kurumda çalışma güvencesini etkileyen bir başka dinamikte, siyasi güç yapılarının genel politikalarına ne kadar uygun ya da uygun olmayan haber yapmaları oluşturmaktadır. Dolayısıyla gazeteciler, bir belirsizlik rejimi içerisinde varlık göstermektedirler.

Tablo 1

Gazetecilerin İstihdam Güvencesine İlişkin Temalar

Temalar	Temaları oluşturan Gazeteciler	Genel Görüşler
Yapay sözleşmeler, soyut güven akdi.	G2, G17, G4, G7	Güvencesizliğin en zayıf halkası medya sektörü, işverenin iki dudağı arasındasınız, teşekkür ederiz dediğinde ertesi gün iş akdinizin feshi gündemde.
Belirsizlik, Güvencesizlik, Patron isterse gidersiniz, her an her şey olabilir.	G3, G6, G18	Birinin arkanızda olması gerekiyor. Tam bir belirsizlik, yarın bu kapıdan içeri girip girmeyeceğimizi bilmiyoruz.

Gazetecilerin mesleki çalışma hayatı içerisinde istihdam güvencesine ilişkin süreçlerin nasıl işlediğine yönelik görüşler, ana hatlarıyla şu şekildedir:

“Keyfi işten çıkarma çok basit bir şey. Çünkü bizim işverene hiçbir maliyetimiz yok. Nasıl hiçbir maliyetimiz yok en azından söyle bir şey var. Atıldığımız zaman Türkiye’de bu basın kanunu veya basın hukuku ile ilgili kendini donatmış, avukatlar çok az. Çalışanlar bu kanunların bu hükümlerin farkında değiller. Olsalar bile patronlar bir şekilde arkadan dolanarak bütün hak ve taleplerimizi reddedebiliyorlar. Kıdem tazminatın var içerisinde. Bir dava açıyorsun 5 yıl sonra kıdem tazminatını aldığın zaman hiçbir değeri kalmıyor. Bundan dolayı patronlara zaten maliyetimiz çok az ve şu anda çoğu muhabir asgari ücretle çalışıyor. İşin acı tarafı herkes gazeteci olabiliyor. Avukatlık bitirmiş, matematik öğretmenliği okumuş veya lise mezunu, ortaokul mezunu herkesin eline bir fotoğraf makinesi verip habere yollayabiliyorsun. Prestij olarak da bir kaybı var mesleği.

Gazetecilikte eskiden bir kişiyi işten çıkardığınız zaman bunun bir prestij kaybı olup olmayacağı tartışılırdı. Şimdi bu da tartışılmıyor. Patron açısından artık hem maddi hem de manevi olarak patronunun işçisini veya gazetecisini işten çıkarmanın hiçbir külfeti bulunmamaktadır. Bundan dolayı çok kolay işten çıkarmalar yaşanıyor (G17).”

G17 gazetecilerin güvencesiz istihdam edilmesine dönük süreçlerde sektörün genel karakterinin herkesin gazeteci olabilmesine imkân sağladığını ve dolayısıyla çalışacak kişinin kolayca bulunabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca gazete işverenlerinin gazetecileri işten çıkarmasında gazetecilerin her hangi bir yasal güvenceden yoksun olmasının dezavantaj olduğunu belirtmektedir. G3 ise güvencesiz çalışma koşullarına yönelik şunlara işaret etmektedir:

“Sadece benim çalıştığım kurumda değil, Türkiye’nin hiçbir yerinde hiçbir kurumda güvence yok. Şu anda çalıştığımız kurumların tamamına yakını liyakat usulüyle çalışmıyor zaten. Daha doğrusu liyakat usulüyle gelmiyoruz kurumlarımıza. Yerel basının en küçük biriminden ulusalın en uç noktasına kadar çok iyi çalıştığımız için gelmiyoruz bulunduğumuz pozisyonlara. Elbette çok iyi çalışan, çok düzgün çalışan, çok büyük emek harcayan bazı arkadaşlarımız elbette liyakatle geliyorlar ama güvencemiz biraz torpil oluyor açıkçası. Arkanızda birisi varsa o sayede sektörde durabilirsiniz. Ama mesela benim arkamda kimse yok ve bu yüzden de bugün veya yarın işten çıkartılmayacağımın hiçbir garantisi yok maalesef. Tam bir belirsizlik, hiçbirimizin bir güvencesi yok. Yarın bu kapıdan içeri girip girmeyeceğimizi bilmiyoruz (G3).”

G3 aynı zamanda bir sendika temsilcisi ve aktif gazeteci olarak, çalışma güvencesinin tamamen ikili ilişkilerle belirlendiğine dikkat çekerek, bir belirsizlik ikliminde varlık gösterdiklerini ifade etmektedir. G11’in de belirttiği gibi: “İşimizi yapmadığımız zaman patronun insafına kalmış her şey, patron bizi isterse işten çıkarabilir, isterse devam ettirir. Diğer deyişle patrona kendinizi sevdirmekle alakalı bir durum”. Gazetecilerin çalışma yaşamındaki güvencesizliğinin bir başka yönünü yapılan haberlerin niteliği ve içeriğinin de belirlediğini belirten G15, şunları aktarmaktadır:

“Ne yazık ki, artık günümüz gazeteciliğinde kurumlar, muhabirlerin veya gazetecilerin arkasında çok fazla durmuyorlar. Dolayısıyla yaptığımız haberler bir yere dokunduğu zaman bunun sonuçları özellikle sahada çalışan, işin

emek boyutunda yer alan muhabirler bakımından hiçte iyi olmuyor; bu durumdan ötürü çok daha fazla zorda kalıyorlar. Çünkü kurum muhabirleri çok rahat gözden çıkarabiliyor. Yerine birini bulmak çok kolay olduğundan ötürü. Bir de çok fazla gazetecilik mezunu işsiz var. Sonuçta işin niteliğinin de artık maalesef çok bir önemi kalmadı. Sadece kadro doldurmak için bile işe alınan insanlar oluyor artık yeni kanundan dolayı. Dolayısıyla bir istihdam güvencesinden bahsetmemiz söz konusu değil (G15).”

G15 kurumsal yapıların şemsiyesi altında çalışan gazetecilerin, yaptıkları haberlerin merkezinde herhangi bir güç odağı işleniyorsa, bu durum karşısında kurum kolaylıkla gazetecileri gözden çıkarabildiğini belirtmektedir. Öte taraftan G14 gazetecilerin çalışma yaşamında genelde bir sözleşme esasına dayalı olarak çalışmadığını belirterek, şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Genel olarak neredeyse kimse sözleşme yapmıyor. Yapan sayısı da çok az. Bir gazetede eğer yazı işleri müdürü gibi bir pozisyonda çalışacaksanız yaparlar. Çünkü orada yasal sorumluluklar daha da artıyor. Çünkü gazetede çıkacak bütün haberler sizin kontrolünüzde ve sorumluluğunuzda. Orada o tarz kişilere yapıyorlar. Ama ben bir gazetede kadrolu muhabir olarak çalışıyorum. Yani sigortamın yattığı yer orası. Şu anda muhabirim orada ama benimle bir sözleşme yapmadılar. Sadece sigortam yatıyor ve beni işten çıkarmak için elbette ki mevcut SGK da görünen o sosyal güvenlik yasasına göre maddelerden birini keyfi olarak tabii ki uygulayabilirler (G14).”

Gazetecilik sektöründe genel olarak çalışma güvencesinin zayıf bir bağ ile gerçekleşen bir süreç olduğu kendisini göstermektedir. G14’ün de belirttiği gibi sözleşmeler daha çok üretilen haberlerin olası hukuki sonuçları karşısında sorumlu olacak kişilerle yapılmaktadır. Bu bağlamda, gazetecilerin her ne kadar güven eksenli bir dizi kararlarla çalıştırıldığı var sayılsa da aslında çalışma koşulları güvencesizlik üzerine inşa edilmiş bir iklimdedir.

Gazetecilerin Statü Açısından Dikey Hareketliliği

Gazetecilerin statü ve dikey hareketliliği mesleki yaşamları içerisinde önemli bir noktayı temsil eder. Gazetecilerin her hangi bir mevki elde etmesi hem pozisyonları açısından hem de maaş oranlarının yukarıya doğru seyretmesi için önemli bir basamağı oluşturmaktadır.

Tablo 2

Statü ve Dikey Hareketliliğe İlişkin Temalar

Temalar	Temaları Oluşturan Gazeteciler	Genel Görüşler
Patronla kurulan ilişki ya da oluşturulan bağ, statü ve maaşın belirleyici faktörü olmaktadır.	G17, G18, G9, G4	Patronun ticari ve siyasi ilişkilerinde ne kadar yarar gösterdiğinizle alakalı bir durum.
Emekli olan gazetecilerin mevcut statülerini kaybetmemek için mesleğe devam etmeleri, genç gazetecilerin mesleki olarak mevki elde etmelerini engelleyen bir durumdur.	G15, G14, G5	Yaşı ileri olan gazeteciler, mesleğe emekli olduktan sonra da devam ettikleri için oturdukları koltukları çok rahat boş bırakmıyorlar.

Statü ve dikey hareketlilik, mesleki yaşamın hiyerarşisi içerisinde gerek pozisyon açısından gerekse de maaşların iyileştirilmesi açısından önemli bir süreç olarak görülmektedir. Bu bağlam içerisinde gazetecilerle yapılan görüşmelerde, G17 gazetecilerin bu hareketliliğine ilişkin şunları aktarmaktadır:

“Ben çalıştığım pek çok kurumda, bazen 30 yıllık bir gazeteciden daha fazla maaş aldım. Bazen de yeni girmiş bir meslektaşımın daha az maaş aldım. Bunu belirleyen şey, patronun seninle kurduğu diyalog, patronun işine yarayıp yaramaman ve patronun ticari ilişkiler kurduğu insanlarla senin ilişkin. Bu belirleyici olan bir faktör, Türkiye genelinde de bu böyledir. Gazeteci olarak patronun siyasi, iktisadi menfaatlerine uygunsan en fazla maaş alman gayet doğaldır (G17).”

Medya ve sermaye arasındaki organik ilişkinin bir tezahürü olarak da görülebilecek bu ifadeler, gazetecilerin maaş miktarının oranını belirleyen temel dinamik, işverenin ticari ilişkileri içerisinde ne kadar yarar sağladığıyla orantılı olduğu yönündedir. Bir başka görüşmeci olan G4, dikey hareketliliğe ilişkin sektörün açmazlarını şöyle belirtmektedir:

“Mesele çalışanın performansı ile alakalı değil, o göreve getirilecek kişinin söyleneni yapıp yapmayacağına bağlı. Kişi işini ne kadar doğru ve iyi yaparsa yapsın. İşveren, yarın öbür gün kendisine sorun olarak gelecek birini işin başına getirmeye ya da yetki vermez. Mesela genel yayın yönetmenimi olacaksın, işverenin tercihidir. Bu işveren eğer sindirebileceği biri olduğunu düşünüyorsa seni başa getirir. Ama yarın öbür gün kendisinin karşısına hak mücadelesi ile gelebilecek biri olduğunu düşünüyorsa, o zaten her zaman en altta kalacaktır ve kendi küçük savaşını vermeye devam edecektir (G4).”

Diğer yandan meslek içerisinde statü açısından ilerlemeye dönük fırsatların olup olmadığına ilişkin G14 Şunları ifade etmektedir:

“Dikey hareketlilik sektörde çok öne açık bir süreç değil. Çünkü yaşı ileri olan gazeteciler, emekli olduktan sonra da mesleği devam ettirdikleri için oturdukları koltukları çok rahat boş bırakmıyorlar. Dolayısıyla genç arkadaşlarımızın önünün açılması daha zor bir süreç olarak gözükmektedir. Özellikle son birkaç yılda çok genç kadın arkadaşlarımız yazı işleri müdürü olarak çalışmaya başladılar. Bu önemli ancak bunun maaş konusunda çok belirgin bir yansıması yok. İş yükleri artıyor haliyle. Ama maaş konusunda öyle bir dikey hareketlilikten bahsetmek pek de mümkün değil (G14).”

G14, gazetecilerin statü ve maaş ilişkisinde sektörde herhangi bir doğrusal eğilimin olmadığını söyleyerek, emekli olduktan sonrada mesleği devam ettiren gazetecilerin mevcut statü kazanımlarını terk etmemesinin, dikey hareketliliğin ilerlemesini sektöre uğratan bir sorun olduğunu belirtmektedir. G13 ise dikey hareketliliğin işleminin köklü medya kurumlarında pek mümkün olmadığını gerekçelerini şu şekilde açıklamaktadır:

“Kökleri geçmişe dayanan, yapısı çok önceden kurulmuş gazetelerde bu işin duayen isimleri ya da tecrübeli isimleri çalışıyor. Oralarda bir yerlere gelmek için onları aşmanız gerekiyor. Onların işi bırakması gerekiyor. Ama açıkça

söyleyeyim, gazeteler sonuçta belli bir noktada özellikle yerel gazetelerde ideolojiyle hareket ediyorlar. Yani gelir kaynakları az ve patronla aynı ideolojiye sahip olmanız gerekiyor. Biraz kaleşörlük yapmak gerekiyor. Bu işlerde başka türlü tutunamazsınız. Hangi işte olursa olsun gazetenin politikalarına ya da yatkın olduğu siyasi tarafa yönelik bir şey yazmazsanız bir yayın yönetmeni olamazsınız. Bu imkânsız bir durumdur. O yüzden gazetecilik finansal olarak zengin olacağım diyen biri için yapılacak bir iş değil. Çilesi çekilmez. Hiç öyle beklendiği gibi paralar yok sektörün genelinde (G13).”

Statü konusunda yukarı doğru hareketliliğin köklü kurumsal medya kuruluşlarında zorluğuna dikkat çeken G13, maaş noktasında da sektörde uygulanan politikaların yetersizliğine dikkat çekmektedir. G9’da bu durumu açıklayan benzer sürecin yalnızca kâğıt üzerinde olduğunu fiiliyatta söz konusu olmadığını söylemektedir: “Çalıştığım kurumda dikey personel hareketliliği çok fazla istenilmemektedir. Çalışanlarının yıllarca aynı şeyi tekrar tekrar yapması istenmektedir. Çalışanların dikey yönlü kariyer planlaması sadece kâğıt üzerinde veya sözlü olarak bulunmaktadır” (G9).

G8, maaş politikalarının yukarıya doğru hareketliliğine dair süreçte ücretlerin beklentinin altında olmasına ilişkin olarak şunları belirtmektedir:

“Asgari ücret 11.400 TL ondan sonra bakıyorsun açlık sınırı 11.500 civarında. Yoksulluk sınırı 35.000 liraya dayandı. Eğer bir memlekette yoksulluk sınırı varsa en azından bir yoksulluk sınırı seviyesinde maaş almanız lazım. En azından dersiniz ki, yoksulluk seviyesinde biz maaş alıyoruz. Onun dışındaki maaşlar düşüktür. Ama bir de şu var, gazetenin bu gücü yok. Gazete kendi kendini döndürmeye çalışıyor. Durum böyle olunca da dengeyi sağlamak için asgari ücret veriyorlar. Bir de asgari ücretle çalışan gazeteci, birkaç ay ya da birkaç yıl sonra başka iş arayışında oluyor. Buraya iş başvurusu ile geliyor. Asgari ücrete çalışmaya başlıyor. Sadece durumu idare etmeye çalışıyor. Başka bir yere nasıl giderim, başka bir iş koluna nasıl geçerim diye düşünüyor. Durum böyle olunca da çalışanlardan çok fazla verim alamıyorsun (G8).”

Medya endüstrisinde, statü ve maaş açısından dikey hareketliliğin imkânlarına ilişkin yaşanan süreçlerin, oldukça sorunlu bir konu olduğu ve keyfi politikaların uygulandığı görülmektedir. Statü ve maaş açısından belirleyici dinamikler kurumun mevcut yayın politikasına uygun bir çizgide bulunmak ve

işverenle kurulan ilişkinin niteliği önemli bir olgu olarak gözlenmektedir. Çalışan gazetecilerin bu minvalde önünün açık olduğu bir süreç işlememektedir.

Gazetecilik Alanında Vasıfların Yeniden Üretim Süreçleri

Vasıfların yeniden üretimi, stajyerlikle başlayan ve sonrasında istihdama varan düzenlemeler bütünüdür. Ayrıca çalışan kişilerin, kendi becerilerini geliştirmesi ve bunları kullanmasına yönelik sürecin önünün açık olduğu bir settir. Bu durum gazetecilikte de önemli bir basamağı oluşturur. Gazetecilik, her şeyden önce stajyerlik eğitimiyle başlayıp sonrasında da gelişme gösterilen bir alandır. Dolayısıyla gazeteciliğin başlangıç noktasında kritik bir eşiği oluşturan unsur stajyerliktir.

Tablo 3

Vasıfların Yeniden Üretimine İlişkin Temalar

Temalar	Temaları Oluşturan Gazeteciler	Genel Görüşler
Eğitim hayatının yeterli düzeyde mesleki anlamda vasıf kazandırıcı nitelikte olmaması. Uzun süre iş öğreniyorsun baskısıyla gazeteler tarafından ücret verilmeden çalıştırılma.	G16, G11, G7	Staj dediğimiz şey ne yazık ki bizim mesleğimiz de parasız bir şey. Eğitim hayatında mesleğin gerekli becerileri kazandırılmadan sektöre giriyoruz.

Kurumsal bir politikadan ziyade daha çok mesleğin yetişmiş kişilerinin hoşgörü ve anlayışı ekseninde vasıf ve beceri kazandırma girişimi.

G15, G5, G10, G3 Yeni mezun bir gencin mezuniyetinden hemen sonra neler yaşadığını maalesef çok iyi biliyoruz. Biz biraz daha bu arkadaşlarımıza, o yollardan geçtiğimiz için, daha hoşgörülü davranıp biraz daha bir şeyler öğrenmelerini sağlamaya çalışıyoruz.

Vasıfların yeniden üretilmesi, gazetecilik sektöründe kurumsal bir politikadan ziyade mesleğin yetişmiş kişileri tarafından yeni başlayanlara işin nasıl yapıldığı bilgisi aktararak gerçekleşen bir süreçtir. Bu durum, bazen de gazeteci adayının kendi bireysel performansına indirgenerek, kendi çaba ve gayretiyle gerçekleşmektedir. Diğer taraftan stajyerliğin bu meslek için önemi ve ciddiyeti hakkında G16 şunları dile getirmektedir:

“Bir gazeteci kesinlikle staj yapmalı. Gazetecilik mezunu bir öğrenci staj yapmazsa, gazetecilik yapamaz. Kesinlikle yapamaz. Üniversitemden mezun oldum. Benim üniversite hayatım boyunca haber toplama ve yazma sınavında notlarım CC. Çünkü oradaki standarda göre yazmaya çalışıyorsun. Orada bir kalıba sokuluyorsun. Şunu şöyle yazacaksın. Ben İhlas Haber Ajansı’na geldim. Birkaç haber yazdıktan sonra müdürüm dedi ki, biraz özgün ol. Sen kendin ne yazabiliyorsun? Bunu göster. İkinci ay geldiği zaman haber müdürümüzün yaptığı toplantıda ben daha 2 aylık olmama rağmen benden çok daha eski arkadaşlara örnek teşkil etmeye başladım. Bu da neydi, staj görmeyen arkadaşlarım hâlâ üniversite öğrencisiydi. Belli bir kalıbın içindeydi. Ben üniversiteden mezun olduktan sonra staj yaptığım için maddi olarak çok zor bir durumla karşılaştım. İletişim Fakültesinden mezun olduktan sonra kalkıp mağazacılık da yaptım. Elektrikçilik de yaptım. Ben aşçılık da yaptım. Farklı sektörlerde çalıştığım zaman tokat yiyorsun. Sen aslında bir gazetecisin, üniversite hayatında belli başlı şeyler başarmışsın.

Ama geliyorsun kendi sektöründe iş bulamıyorsun. O yüzden staj kesinlikle olmalı. Hatta son sınıfta tamamıyla öğrenci okuldan kopartılıp sadece staja bırakılmalı. Çünkü gerçekten 4 yıllık bir gazetecilik eğitimi zaman kaybı. Mesleği iki yılda üniversitede öğretebilirsin. Ama çalışmayı sınıfın içinde öğretemezsin. Ben asayiş muhabiriyim. Sınıfın içinde bana nasıl asayiş haberi yazacağım söylenmedi. O yüzden staj yapmak, üniversiteden sonra insanı çok daha zorluyor. Çünkü staj dediğimiz şey ne yazık ki bizim mesleğimizde parasız yapılıyor (G16).”

Stajyerliğin mesleğin gerekliliklerini öğrenmede en iyi deneyim süreci olduğuna dikkat çeken G16, aynı zamanda kendi içerisinde maddi anlamda çok fazla olumsuz koşullarla da karşılaştığını belirtmektedir. G7 stajyerliğin bu olumsuz tablosunun nedenini şu şekilde belirtmektedir:

“Stajyerlerle çalışmak bir kere gazete yöneticilerinin ve gazete patronlarının işine geliyor. Ucuz işçi olmuş oluyor. Asgari ücretin sana maliyeti 15.000 TL. Stajyer geliyor diyorsun ki işte senin yol masrafını karşılarım, yemek masrafını karşılarım, üç beş kuruş harçlık veririm ve her tarafa koştururum. Bu da çok adaletsiz bir durumu ifade ediyor (G7).”

Stajyerliğin ucuz emek gücü olarak işverenlerin işine yaradığını belirten G7, bir gazetecinin güncel maliyetleri hesaplandığında stajyer çalıştırmanın daha uygun olduğunu vurgulayarak, sektördeki mevcut adaletsiz duruma değinmektedir. Gazeteciliğin kendi içerisinde bir başka zorluğu da mesleği öğrenme süreçlerinde yaşanmaktadır. G15, konuya ilişkin şunları aktarmaktadır:

“Yeni mezun bir gencin mezuniyetinden hemen sonra neler yaşadığını maalesef çok iyi biliyoruz... Ama ben kendi çalışma arkadaşlarım için konuşuyorum daha ziyade. Burada asıl iş çalışma arkadaşları olarak bizde bitiyor. Biz bu arkadaşlarımıza, o yollardan geçtiğimiz için, daha hoşgörülü davranıp biraz daha bir şeyler öğrenmelerini sağlamaya çalışıyoruz (G15).”

Gazetecilik mesleğini öğrenme ve vasıfların iyileştirilmesine ilişkin beceri kazandırma sürecinin kurumsal anlamda olmadığına dikkat çeken G3, şunları ifade etmektedir:

“Çalıştığımız kurumlar bize asla böyle bir olanak sağlamıyor. Açıkçası biz hiç denk gelmedik. Biz sadece bağlı bulunduğumuz sendikanın toplu iş sözleşmesini imzalamıyoruz. Maalesef böyle

çoğunluk elde edilmiyor. Ama biz sendikaya üyeyiz bireysel olarak. Sendikanın eğitim süreçlerine kendimiz katıyoruz ya da Avrupa Birliği projeleri yapıyoruz. Derneklerin yaptığı etkinliklere katıyoruz ama bireysel olarak kurumun bize sunduğu ya da olanak sağladı bir süreç yok. Arkadaşlar gidin eğitim alın dendiğinde biz kendi yıllık izinlerimizden alıp gidip o eğitimlere katıyoruz. Onun dışında işte fotoğrafçılık dersi gibi ya da işte gelişen teknolojiyle birlikte basın sektöründe yaşanacaklarla ilgili herhangi bir eğitime dair hiçbir şey yok (G3).”

Mesleği öğrenmenin ya da kendini geliştirmenin genelde bireysel mücadele eksenli olduğunu anlatan G3, bir nevi kurumların gazetecileri; bu anlamda kendi başına bıraktığını belirtmektedir. Bu durumu G11, şu şekilde açıklamaktadır:

“Ben mesleğe ilk başladığımda bu alanda deneyimim yoktu. 10 günlük gibi bir deneyim süresi verildi bana. Bu 10 gün içerisinde bana editoryal alanda ne yapıldığı ve ne edildiği iş arkadaşlarım tarafından gösterildi. Ayrıca bir eğitim verilmedi. Şöyle ki, işin arka mutfağı öğretilmedi (G11).”

Bir başka görüşmeci olan G10, mesleği öğrenmede bireysel çabanın önemli olduğunu, diğer türlü haber üretim sürecinin nasıl işletildiğinin yeterince aktarılmadığını şu ifadelerle anlatmaktadır:

“Bu süreçte gazetenin tanıtılmasında bile beni yönlendiren biri yoktu. Ne denir? Hani üniversiteye başlayan öğrencilere bir oryantasyon süreci vardır ya öyle bir süreçten dahi geçmedim. İş arkadaşlarım yardım etti. O konuda tek bir kişiyle muhatap oluyordum. Yani sabah 9’da başla gibi bir cümleyle işe başladım, başladığım dakikadan itibaren masamın yanındaki iş arkadaşımınla zaten çok dirsek temasında çalışıyoruz. Genellikle ona sorarak süreç ilerledi. Gazetecilik mezunu da değilim. Çok basit bir haber örneğinin yazılmasının dahi eğitimi verilmedi. Kendim hala deneyerek tecrübe ederek öğreniyorum (G10).”

Gazetecilerin mesleğe başladıkları sürede vasıf ve beceri kazanması veya önün açılması gibi süreçler tam olarak sınırları belirlenmemiş bir çalışma ortamı içerisinde gerçekleşmektedir. Mesleği öğrenme bireysel performans ve mesleğe ilk adım atılan kurumda hali hazırda bulunan mevcut gazetecilerin yaklaşımı/öğretmesi doğrultusunda daha çok yol kat edilmektedir.

Gazetecilerin Gelir Güvencesi

Çalışma yaşamının en önemli parametrelerinden birisini de yapılan işin karşılığında alınan ücretin miktarı oluşturmaktadır. Bu noktada emeğin en karanlık yüzünü oluşturan temel dinamiklerden birisi de kuşkusuz, emek piyasasında emeğin karşılığının nasıl ödendiğidir. Gazeteciliğin emek piyasasında yaptığı işin karşılığını nasıl, ne şekilde ve hangi koşullar altında aldığı da bir başka önemli konuyu oluşturmaktadır. Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre gazeteciler genellikle emek piyasasında kayda değer bir ücret almamaktadır.

Tablo 4

Gazetecilerin Gelir Güvencesine İlişkin Temalar

Temalar	Temaları Oluşturan Gazeteciler	Genel Görüşler
Asgari ücret almak meslekte bir başarı olarak kabul ediliyor. Asgari ücretin üzerinde bir ücret almak sektörde yaygın bir politika değil.	G1,G3, G4,G8	Bu mesleğin acımasız yönlerinden biri hatta belki de en acımasızı budur: Gelir. Aç kalmaya mahkûmsun, fazlasını isteyemezsin. Eğer maaşımı gününde zamanında alıyorsan bu lütuf olarak sunuluyor.
Gazetecilik mesleğinin refah içinde yaşanabilecek bir meslek olmadığı.	G16, G15, G6	Türkiye şartlarında 30 yıl evvel de gelirimiz sıkıntılıydı, bugün de maalesef gelirimiz sıkıntılı. Yüksek paralar, çok refah içinde yaşayacak bir gelirimiz yok. Ancak kıt kanaat geçinebileceğiniz ya da ek iş de yaparsanız yetecek kadar.

Gazetecilerin aldıkları ücretin genel olarak asgari ücret olduğu ve asgari ücrette yaşanan dalgalanmalara endeksli bir şekilde artış gösterdiğini belirten G1, sektörde belirli bir ücret politikasının olmadığını ve sektörde yüksek maaşla çalışan gazeteci bulmanın zor olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Şimdi çalıştığım kurumun ve diğer kurumların da herhangi net bir ücret politikası olamaz. Çünkü son 2 yıldır asgari ücrete 6 ayda bir zam gelmeye başladı. Yani personelin maaşını asgari ücret 3.000 TL patron olarak 5.000 TL yapıyorsun. Diyorsun ki ben sana zam yaptım 2.000 TL. 6 ay sonra hükümet diyor ki, asgari ücreti 5.500 TL yaptım. Tekrar asgari ücret seviyesine gelmişim. Maaşım 5.500 TL patron olarak diyorsun ki ben senin maaşını 3.000 TL daha yükselttim. 6 ay sonra diyor ki hükümet, asgari ücreti 11. 500 TL yaptım. Yani son 2 yıldır asgari ücret düzenlemelerinin 6 ayda bir yapılması nedeniyle zam olayı ufkunu kaybetmiş durumda. Ne işveren ne yapacağını biliyor ne de çalışan ne alacağını biliyor. Açıkçası basın mesleğinde ben 35 senedir çok yüksek maaşlar alan gazeteciler olduğunu hiç görmedim. Tanık olmadım. Basın emekçileri, kendim de dâhil olmak üzere ancak işte kendilerini idare edebilecek kıt kanaat ailelerini geçindirebilecek maaşlar alır. Bunun daha fazlasını alan gazeteci sayısı bir elin beş parmağını geçmez (G1).”

Düşük ücretlerle çalıştırılan gazetecilerin, refah düzeylerinin geride kalması nedeniyle alternatif olarak başka işlerde de çalışarak, gerekli ihtiyaçlarını karşıladığını belirten G6, sektörün genel olarak refah sunan bir tarafı olmadığını vurgulayarak, sektörün öncesi ve sonrasında maaş durumunu şu şekilde açıklamaktadır:

“İlk başladığınızda bu işten çok gelir kazanma şansınız yok. Çünkü sektörün en alt basamağında en az ücreti alıyorsunuz. Sonra kademeniz, sorumluluklarınız yükseldikçe gelirimiz artmaktadır. Türkiye şartlarında 30 yıl evvelde gelirimiz sıkıntılıydı, bugün de maalesef gelirimiz sıkıntılı. Çok yüksek paralar, çok refah içinde yaşayacak bir gelirimiz yok. Ancak kıt kanaat geçinebileceğiniz ya da ek iş yapmanızı gerektirecek durumlar var. Özellikle son 15 yılda çalışan arkadaşlarımız sektörün de gelişmesiyle ek iş yapmaktadır. Ben ek gelir elde etmek için düğün fotoğrafçılığı yapan muhabir arkadaşlarımı biliyorum. Gündüz gazetecilik yaparken gece de düğün fotoğrafçılığı yapan bu sektörde çok insan var. Daha farklı

sektörlerin, özellikle internet haberciliğinin gelişmesinden sonra yazılı basında çalışan arkadaşlar internet sitelerine de destek amaçlı iş yapıp gelir elde etme peşindeler. Gazetecilik yapıp da çok refah içinde yaşayan kişiler değiliz (G6).”

Gazetecilerin emeğinin karşılığını tam olarak alamadığını dile getiren G3, genel olarak çalışan gazeteciler arasında ücret açısından dikey hareketlilikte çok büyük bir farkın olmadığını belirterek, aldıkları ücretin asgari ücret olduğunu ve bunun üzerinde alanlara da cüzi tutarlar şeklinde ödemeler yapıldığını şu şekilde aktarmaktadır:

“Türkiye koşullarında emeğimizin karşılığını alamıyoruz. Zaten Türkiye koşulunda açlık sınırı ve yoksulluk sınırını aşan bir ücret alamıyorsunuz maalesef. Bu konuda özellikle yereldeki arkadaşlarımızın daha çok mağdur olduğunu düşünüyorum. Aynı zamanda statü konusu mesela, hani yazı üzerindeki statünüz? Yazı işleri müdürsünüz ama muhabirden bir tık fazla para alırsınız. Öyle çok fazla bir ücret almazsınız buralarda. Örneğin; Kocaeli genelinde bugün itibarıyla 20.000 TL alan bir genel yayın yönetmeni olduğunu düşünmüyorum. Gazetelerin genel yayın yönetmenleri 20.000 TL almıyordur. Muhabirler zaten asgari ücretle çalışıyor. Biraz kıdemli olanlar 1.000 TL, 2.000 TL asgari ücretin üzerinden para alıyorlar (G3).”

Gazetecilik sektöründe çalışan gazetecilere ödenen ücretler noktasında bir konsensüsün olduğunu ve bu yüzden ücretlerin birçok kurumda düşük tutulduğunu belirten G4, sektörün her ne kadar nitelikli çalışanlara ihtiyaç duyduğu bir gerçek olsa da düşük ücretler yüzünden çalışan gazeteci bulmanın zor olduğunu belirtmektedir. Öyle ki, sektörde asgari ücret almanın ve maaşların gününde yatırılmasının da bir ayrıcalık olarak sunulduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Eğer asgari ücret alıyorsan, bu senin için bir lütuf oluyor. Maaşını gününde alabiliyorsan bu bir lütuf haline dönüşmüş oluyor. Gelirini yükseltmek istiyorsan bu alan dışında ek iş yapacaksın bu ve soran olursa da bu benim hobim diyeceksin. Ama aslında bir nevi gelir kaygısı. Şu anda çalıştığım kuruma yaklaşık 8 ay önce girdim. Aslında geçişimin sebeplerinden biri yola çıkma aşamasında piyasanın üstünde bir maaş ve haber özgürlüğü vaat edilmesiydi. Çalıştığım kurum, yeni açılmıştı. Gelir olarak aslında bir arz talep dengesi yok. Şu an piyasada ciddi manada kalifiye, işi bilen kişi sayısı çok az. Daha fazla

kalifiye elemana ihtiyaç var. Ama ben kalifiyeli elamanları çalıştırmak için daha fazla ücret teklif ediyorum mantığı yok. Çünkü sektör tek bir ağızdan anlaşmış gibi çalışana çok vermemekte hem fikir (G4).”

Sektörün ücretleri düşük tutarak gazetecileri çalıştırdığı bir süreçte, mesleğin motivasyon kaynaklarının da ortadan kalktığını söyleyen G8, bu ücret politikaları karşısında gazetecileri çalıştırmanın zor olduğunu ve haklı olarak çalışanların bir noktadan sonra başka meslek arayışında bulunduğunu şu şekilde belirtmektedir:

“Gazeteci 11.500 TL alıyor geçinmiyor. Haliyle başka bir sektörde kendisine iş arayabiliyor, daha fazla para kazanacağı bir alan olarak. Çok fazla kendisini mesleğe de veremiyor. Bu durumda biz de yönetici olarak zorluk çekiyoruz. Şimdi gazetecinin motivasyonu yoksa siz onu çalıştırmakta da zorlanıyorsunuz. Görev veriyorsunuz ve sürekli işi takip etmeniz gerekiyor. Durum böyle olunca da siz yönetici olarak rahat değilsiniz. Vereceksiniz ki parayı muhabire, yönetici olarak iş isteyeceksiniz. Belediyede hizmette çalışan bir kişi 20 ya da 25 bin maaş alıyor. İletişim fakültesi mezunu bir gazeteciyi asgari ücretle çalıştırırsanız ne kadar motivasyon sağlayabilirsiniz ki? Belediyede ya da fabrikada çalışanlar grev yapıyorlar hepsi gazetecilerden fazla maaş alıyorlar. Ben onun hakkını nasıl savunacağım. Zaten ben onların yarısı kadar maaş alıyorum. Mesela büyükşehir belediyesinde çalışanlar, eylemler yapıyorlar. İşçinin aldığı maaş en aşağı 25.000 TL. Bir de sendikal hakları var, sendika payı var, devlet payı var. Onun maaşı nerden baksan ortalama 30 bin lirayı buluyor. Bu adam 30 bin lira maaş alıyor sen 11.400 TL maaş alıyorsun. Gidiyorsun onun hakkını savunuyorsun. Aslında onun senin hakkını savunması lazım. Ortada bir dengesizlik var. Dediğim gibi gazetecilik çok güzel bir meslek, kutsal bir meslek. Gazetecilere, sağlık çalışanlarına ve öğretmenlere ekstra ücretler verilmesi lazım. Yani maaşlarının yüksek olması gerekir (G8).”

Gazetecilik mesleğinin en kayda değer sorunlarından birisini de düşük tutulan ücretler oluşturmaktadır. Açlık ve yoksulluk sınırı altında kalan mevcut asgari ücret miktarı, medya sektöründe çalışan gazetecilerin çoğunlukla tabi tutuldukları emek değeri olarak uygulanmaktadır. Bu durum mesleğin niteliğini ortadan kaldırdığı gibi aynı zamanda mesleği cazip kılmayan bir gerekçe olarak da kabul görülmektedir.

Gazetecilerin Temsil ve Hak Arama Mücadelesi

Gazetecilik sektörünün en kırılgan halkalarından birisi de sendikal bir şemsiye altında birliktelik gerçekleştirememesidir. Bu durumun birden fazla gerekçesi bulunmaktadır. Siyasal politikaların tutucu yaklaşımı başta olmak üzere, sermayenin örgütlü bir mücadele karşısında ortaya koyduğu katı uygulamalar, emeğin örgütlenmesi noktasında engelleyici faktörler olabilmektedir. Gazetecilik alanının bireysel performansla yakından ilişkili bir meslek olması da bu sürecin gerekçeleri arasında olabilmektedir. Önemli bir diğer unsur da sendikal mücadele veren yapıların zayıf bir örgütlenme stratejisi izlemesidir. Gazetecilerin örgütlenememe nedenleri arasında sayılabilecek unsurlardır.

Tablo 5

Gazetecilerin Temsil ve Hak Arama Mücadelesi Temaları

Temalar	Temaları Oluşturan Gazeteciler	Genel Görüşler
Sendikal yapılara güven duyulmaması, mevcut siyasal politikalar, işverenlerin sendikal oluşuma fırsat tanımaması.	G18, G17, G16, G15	Sendika il başkanı ayrıca gazete sahibi. Şimdi ben ona nasıl güveneyim. Neye dayanarak kendimi ona teslim edebilirim ki? Ben hiç sendikaya güvenmiyorum.
Mesleğin bireysel rekabete dayalı olması, hak arama mücadelesinin daha çok iş mahkemesi üzerinden verilmesi.	G2, G4, G8, G5, G7	Biz mesela sendika dediğimizde, örgütlenme dediğimizde; kendini işçi olarak görmeyen bir durumları var.

Gazetecilik sektöründe sendikal veya örgütlü bir mücadelenin oluşmasında yapısal engellerin neler olduğuna ilişkin G3, şunları belirtmektedir:

“Türkiye’deki gazetecilerin gerçekten sendikalaşmaya dönük bilinçli farkındalıkları farklılık göstermektedir. Kendi hak arama

süreçlerinde yetersiz kalıyorlar. Biz mesela sendika dediğimizde, örgütlenme dediğimizde, onların kendilerini işçi olarak görmeyen bir durumları var. Çünkü şöyle düşünün, gazeteci işte cumhurbaşkanıyla konuşabiliyor, başbakan ile konuşuyor, bakan ile konuşuyor. Vali ile muhatap, belediye başkanı ile muhatap, bir statüsü olduğu için kendini dışarıda herhangi bir işçi gibi görmüyor. Herhangi bir işçi gibi görmediği için de bir sendikaya üye olmak, hak arama mücadelesi vermek ona göre olmuyor. Aslında biz bu ülkede emeği en ciddi sömürülen kesimiz, işçi kesimiyiz. Bir başka deyişle en diptekileriz aslında. Hele bunun muhabir kısmı, sokakta çalışan kısmı, gerçekten inanılmaz bir sömürü koşulları altında çalışıyor. Gecesi belli değil, gündüzü belli değil. Çalışma ve iş güvencesi yok. Hiçbir güvencesi olmadan çalışıyor. Buna rağmen örgütlenmiyor çünkü kendini biraz diğerlerinden yukarıda görüyor statü olarak. O yüzden de örgütlenemiyoruz. Mesela bizim sendikada ben sendikanın aynı zamanda temsilcisiyim. En büyük sıkıntımız bizim yerelde arkadaşlarımız, muhabirler elbette sendikaya üye oluyor. Ama içeride çalışan editörün, yazı işlerindeki ve onun dışında diğer arkadaşlarımızın hepsinin olması gerekiyor. Bunlar bu statülerinden dolayı olmuyor. Öyle bir mücadele verme gereği duymuyor. Kendini işçiyle eşit görmüyor. Bu yüzden de biz örgütlenemiyoruz. Bence bu gazetecilerin sınıfsal olarak düşünme biçimlerinden kaynaklı olduğunu gösteriyor. Hak arama mücadelemiz ne yazık ki işten çıkartıldığımız zaman başlıyor. O ilde kim sendikaya ya da sendikalara yakın olarak biliniyorsa, kim işçi avukatı tanıyorsa, kim sendikaya üyeyse ona gidiliyor. O da avukata götürüyor arkadaşı. Hak arama mücadelesi, dava süreci böyle yürütülüyor. Yoksa bir hak arama mücadelesi asla olmuyor (G3).”

Gazetecilerin kendi statülerinden kaynaklı olarak, sendikal bir örgütlenme içerisinde bulunmak istemediğini belirten G3, hak arama sürecinin çalışırken değil işten atılmayla başlayan bir durum olduğunu belirtmektedir. Gazetecilerin çalıştığı kurumların kendi iç dinamiklerinden kaynaklı örgütlenememe sürecini G4, şu şekilde açıklamaktadır:

“Ben bireysel olarak Türkiye Gazeteciler Sendikası’nın bir üyesiyim, üyeliğim yaklaşık 2 yıldır var ama tabii tek başına üyelik yetmiyor. İş yerinin yetki alması için burada da sistem çok basit. Eğer çok kalabalık kadroya sahip bir kurumda çalışıyorsan

ve yerelde çalışıyorsan oranın ana kemik kadrosu vardır. Çalışanların büyük bir kısmı çok eskiden beri orada çalışıyordu, düzeni buradadır; başka gelirleri vardır, bazıları emeklidir ve çoğunun örgütlülük gibi bir derdi yoktur. Sadece zamanımı geçirmek için çalışıyorum diyebilmek için ve bu mesleği yapıyorum diyebilmek için gazetede çalışıyordu. O kişileri hiçbir zaman ikna edemeyeceğin için yetki alamıyorsun ve eminim hiç kimse, kendi çalıştığı kurumda kâğıt üzerinde kaç kişinin çalıştığını bilmiyordu. Kâğıt üzerinde çalışıyor gözükken kişilerin sayısı de çok fazla aslında. Bir örgütlülüğü oluşturmak bu bakımdan da oldukça zordur. Dediğim gibi sadece patron ne kadar zenginse belki bundan dolayı biraz daha fazla alırsın. Patronun zengin değilse yani gazetecilik dışında çok büyük gelirleri yoksa aslında gelirinde yok, gelirin patronun zenginliği ile doğru orantılı (G4).”

Diğer taraftan sendikal faaliyetlerin yeterince güçlü olmadığını ve bunun yerine hak arama süreçlerinin iş mahkemesi yoluyla gerçekleştiğini belirten G1, şunları ifade etmektedir:

“Gazeteciler sendikası Kocaeli’nde var gibi ama yok. Sendikaya çok az sayıda arkadaşımız üye. Sendikanın girdiği bir yayın kuruluşu şu anda ben bilmiyorum çünkü hiçbir patron buna müsaade etmez. Sendikaya olan güven de çok fazla değildir. Ama işte Kocaeli Gazeteciler Cemiyeti üyesidir arkadaşlarımız. Bir parça cemiyetin desteğini arkalarında görmek isterler ama o cemiyet de ne kadar güçlüdür tartışılır. Burada asıl olan yine bir devlet kurumu: İş mahkemeleri açılan bütün davalarda çalışanların lehine karar vermektedir. Burada çalışanların sosyal haklarını alamadan veya maaşlarını alamadan işten çıkartılmaları halinde en önemli güvenceleri iş mahkemeleridir. Buna herkes çok güvenir. Çünkü iş mahkemelerinin kararlarının neredeyse yüzde doksanında çalışanların lehine kararlar çıkmakta ve uygulanmaktadır. Bir sendika çabası yok, örgütlenme yok, patronun önünde sendika diye bir tehlike yok. Patron için en büyük tehlike iş mahkemesidir. İş kanunundan anlayan bir avukata gidersiniz. Benim 80.000 TL alacağım ödenmedi dersiniz, faiziyle 110.000 TL. Avukat der ki, ben bunun 40.000 lirasını alırım ve bir sene bir buçuk sene içerisinde o dava karara bağlanır o parayı alır (G1).”

Sendikal yapılara güven noktasında yeterince güçlü bağlayıcı durumun olmadığını belirten G1, sendikal bir çatı altında mücadele vermektense gazetecilerin daha çok iş mahkemeleri aracılığıyla kendi sorunlarını çözdüğüne dikkat çekmektedir. Sendikal yapılara güvenmediğini belirten bir başka görüşmeci G18, durum hakkında şunları bildirmektedir:

“Çağdaş Gazeteciler Derneği’nin üyesiydim, hiçbir faydasını görmediğim için istifa ettim. Bir de sendikacılara zaten güvenmiyorum genel olarak. TGS’nin sendika il başkanı ayrıca gazete sahibi. Şimdi ben ona nasıl güveneyim. Neye dayanarak kendimi ona teslim edebilirim ki? Çünkü patron bakış açısıyla bakan bir temsilci. Bu sebeple ben de istifa ettim. Ben hiç sendikaya güvenmiyorum. Ben sendikasızım. Sendikalılar da var fakat benden hiç farkları yok. Toplu sözleşme imzalayamıyorsan o sendikanın katkısı ne olacak? (G18).”

Güven noktasında sendikal yapılara zayıf bir aidiyetinin olduğunu belirten G18, sendikalı olmakla olmamak arasında bir fark göremediğini, çalışma hayatında koşulların iyileştirilmesi açısından değişen bir şeyin olmayacağını söylemektedir. Benzer bir açıklamada G17, tarafından şu ifadelerle aktarılmaktadır:

“TGS’nin üyesi olmasam bile iyi bir ilişkim olduğunu düşünüyorum. Üye olmayışımın nedeni de Türkiye’de sendikacılığın çok zayıflamış olması. Ben sendikalı olsam ne patronumun ne de çalıştığım iş yerinin hiç birinin umurunda olmaz. Çünkü onlar da biliyor bir şey yapılamayacağını. Ama böyle hak arama mevzusu, bireysel performansla ilgili bir süreçtir. Senin meslek boyunca kazandığın statü ve prestijin, senin söylediklerini patronun aleyhine çevirebilirse şayet seni kolay kolay işten atamazlar. Diğer türlü birçok gazeteci tanıyorum işten çıkarılan, kurumsal olarak arkasında kimse durmadı (G17).”

Sendikaların yeterince etkili olmamasının ve güven oluşturmamasının nedeni olarak medyada artan yoğunlaşmaya ve iktidar politikalarının belirleyiciliğine işaret eden G8, şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Türkiye’de medya sendikaları var. Ama yeterince etkili olduklarını pek düşünmüyorum sendikal olarak. Tabii bu da hükümetin yönetim biçimiyle alakalı, iktidarın tutumuyla alakalı bir durumdur. Şayet iktidar iyi yasalar çıkartırsa, gazetecilere en

azından maaş konusunda destek verirse, yardım sağlarsa, sendikaları ötekileştirmeyip, sendikalarla görüşme yaparsa, faydalı olacağını düşünüyorum. Ama şimdi mevcut iktidarın tutumu farklı. Gazetecilere bakış açısı farklı. Örneğin; Türkiye'de %95 oranında medyada tekelleşme oldu. Tekelleşme olunca ne yapıyor? Sendika üzerinde de çok fazla etkili olamıyorsunuz. Sendikalı olsanız da kendi hakkınızı çok fazla savunamıyorsunuz. Çünkü karışışınızda gazete sahipleri yok. Karşınızda devlet var. Karşınızda hükümet var. Yani neticede nereye gitseniz baksanız; hangi bürokrasiye hangi kaymakama gitseniz, hangi valiye gitseniz devleti yönetenler ne istiyorsa onu uyguluyorlar. Bir de bu unsurlar var. Siz böyle rahat olamadığınız zaman sendikalar çok fazla çalışma yapamıyor ve etkisiz kalıyor (G8).”

Genel olarak bakıldığında, gazetecilik sektöründe gazetecilerin sendikal bir oluşum içerisinde ortak bir ses yükseltememesinin birçok dinamiği olduğu göze çarpmaktadır. Bireysel süreçlerden kaynaklı olanlardan sektörün sahiplik yapısına kadar uzanan önemli bir dizi etkenler bulunmaktadır. Siyasal süreçlerin sendikaları zayıflatan ve faaliyetlerini boşa çıkartan politikaları ve bu noktada sendikaların yeterince güç toplayamamaları, gazetecilik alanında örgütlenme mücadelesini zayıflatan bileşenleri oluşturmaktadır.

SONUÇ

Medya endüstrisinde gazetecilerin çalışma hayatına ilişkin en önemli sorunlarının başında istihdam güvencesi gelmektedir. Bu araştırma kapsamında belirlenen bulgulardan ilki gazetecilerin istihdam güvencesidir. Çalışma yaşamının dayattığı zorlu koşullar altında beliren önemli bir sorun, gazetecilerin çalışırken herhangi yasal veya sözleşme temelli bir güvenceden yoksun olmasıdır. Araştırma kapsamında görüşülen gazetecilerin de vurguladığı gibi, çalıştıkları kurumlarda istihdam güvencesinin niteliğini ve süresini belirleyen tek kaide, yasalardan ziyade işverenle kurulan ya da idari yöneticilerle oluşturulan bağın derecesidir. Gazeteci, sözlü olarak oluşturulan bir güven akdinde çalışmaktadır. Bu akdin koşulları tamamen işverenin inisiyatifiyle belirlenmekte, gazetecinin yalnızca bu koşullara tabii olması beklenmektedir. Dolayısıyla medya sektöründe gazetecilerin istihdam güvencesi, gazetecilerin de sıkça belirttiği üzere, sözlü ve ikili ilişkiler yoluyla gerçekleşen bir süreçtir. Bu durum sektörde aynı zamanda yoğun bir belirsizliğin de olduğunu göstermektedir.

Medya sektöründe gazetecilerin istihdam güvencesinin güçlü bir alt yapı üzerine inşa edilmemesi, sektöre olan ilginin azalmasını da peşinden getiren bir sorundur. Statü ve gelir açısından sağlıklı bir mekanizmanın işleme için sağlıklı bir çalışma ortamının bulunması gerekir. Medya sektöründe statü ve gelir açısından gazetecilerin dikey bir hareketliliğe sahip olmaması, sektörün kendi iç dinamikleriyle ilintili bir durumdur. Bu araştırma kapsamında görüşülen gazetecilerin de sıkça belirttiği gibi medyanın sahiplik yapısından kaynaklı olarak siyaset ve sermaye ilişkisi, bir gazetecinin sektörde ne kadar maaş alacağını ya da statü açısından nereye gelebileceğini belirleyen süreçlerden birisi olabilmektedir. Medya sektörü bu anlamıyla da diğer başka sektörlerden ayrılmaktadır.

Gazetecilerin teorik ve pratik açıdan mesleki gelişimlerini ilerletebilmeleri, medya mecralarında yapacakları staj ya da görecekları eğitimler seti ile mümkündür. Araştırma çerçevesinde görüşülen gazetecilerin altını çizerek dikkat çektiği hususlardan birisi de medya sektöründe bireysel çalışma kültürünün hâkim bir çalışma biçimi olmasından dolayı, mesleğe yeni başlayan birisinin kendisini geliştirmesi ya da kurumda istihdam edilmesi tamamen kişinin sorumluluğuna bırakılmış bir şekilde olduğu yönündedir. Gazetecilerin bulgular kısmında da belirttiği gibi; sektöre yeni adım atan bir gazeteci ucuz iş gücü olması açısından hali hazırda çalışan gazeteciler için patron tarafından bir tehdit olarak kullanılabilir. Bu yüzden sektörde mesleki tecrübesi olan gazeteciler, yeni başlayan gazeteci adaylarına mesleğin inceliklerini öğretme noktasında oldukça isteksiz davranabilmektedir. Zira kurumsal anlamda gazetecilerin mesleki becerilerini geliştirmesi ya da iyileştirmesine dönük imkânların olmaması da sektörde nitelikli gazeteci yetişmesini sektöre uğratan bir başka faktörü oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan bir diğer önemli olguyu da gazetecilerin gelir güvencesi oluşturmaktadır. Medya sektörünün yapısal sorunlarından birisi olan gelir güvencesi, niteliksel ve niceliksel boyutları açısından gazeteciler açısından ciddi sorunlar oluşturmaktadır. Niteliksel anlamda sektörün daralması, bütçe kısıtlamalarının yaygın kurumsal politika olması vb. süreçlerden kaynaklı olarak maaş güvencesi açısından gazetecilerin görüşleri ve beyanlarına dayanarak şu ifade edilebilir: Sektörde çalışan gazetecilerin ezici çoğunluğu açlık sınırı altında ücretlerle çalışmaktadır. Mesleğin icra edilmesi için gerekli maddi doyumu sağlayamayan sektör dinamikleri, gazetecileri ucuz fikir işçisi olarak kabul ederek, mesleğin çekiciliğini ve asıl toplumsal işlevini yerine getirmesi gereken pratikleri de tedricen yok eden bir sorunu ortaya çıkarmaktadır.

Gazetecilerin örgütlenememe sorunu da medya sektöründe karşımıza çıkan önemli yapısal sorunlardan bir diğerini oluşturmaktadır. Sektör çalışanlarının sendikal bir oluşum altında örgütlenememesine ilişkin birçok farklı düzeyde zorluklar bulunmaktadır. Görüşülen gazetecilerin sürece ilişkin aktardıkları ana hatlarıyla şu şekilde ifade edilebilir: İlk olarak medya patronlarının sendikal oluşumları engellemeye dönük girişimleri; gazetecileri işten atma tehditleri şeklinde birtakım uygulamaları gündeme getirmesi ya da işten atarak örgütlenmeyi bastırması şeklinde engellemesidir. Gazetecilik alanında sendikal faaliyet yürüten yapıların işlevlerini gerektiği gibi yerine getirememesi, örgütlenme pratiklerini zayıflatan ve dahası sektör çalışanlarını pasif kılan bir başka boyuttur. Sermayenin aracısız bir şekilde çalışanla muhatap olması, çalışanların sendikal faaliyetlerde bulunmasını engelleyen bir diğer etkidir. Gazeteciliğin örgütlü hareket edebilen bir yapıdan ziyade ikili ilişkiler sayesinde kurulan süreçlere daha çok bağımlı mesleki kültürde olması da sendikal bir yapının parçası olmayı kesintiye uğratan nedenlerin başında gelmektedir. Gazetecilik mesleğinin örgütsüz bir şekilde var olması önemli birtakım yapısal riskleri ve sorunları da beraberinde getirmektedir.

Gazetecilerin çalışma hayatına ilişkin bilimsel perspektif içerisinde kalarak, sistematik ve nitelikli çalışmaların yaygınlaşması ile birlikte, sektörün yaşadığı sorunlar ve zorluklar daha anlaşılabilir ve sektör çalışanlarının sesini daha çok duyurulabilir bir eşige gelecektir. Bu çalışmanın bulguları yalnızca Türkiye’de ulusal ve yazılı basında çalışan gazetecilerle sınırlı kalarak, bulguların verilerde yalnızca yazılı basın çalışanlarının koşullarını aktarmaktadır. Medya sektöründe çalışan gazetecilerin, çalışma yaşamına ilişkin yapılan araştırmalardan farklı olarak bu çalışma, endüstriyel kapitalizmin temel güvenceleri olarak işaret edilen istihdam güvencesi, statü ve dikey hareketlilik, vasıfların yeniden üretimi, gelir güvencesi ve sendikal örgütlenme haklarının, yeni kapitalizmle birlikte nasıl dönüşüme uğradığını ele almaktadır. Bu bağlamda, kapitalizmdeki mevcut dönüşümün emek üzerinde bıraktığı yıkımın boyutları, ulusal ve yerel yazılı basında istihdam edilen gazeteciler üzerinden incelenmiştir. Bu açıdan mevcut çalışma, araştırma probleminde belirtilen diğer çalışmalardan farklılaşan noktayı temsil etmektedir.

KAYNAKÇA

- Adaklı, G. (2006). *Türkiye'de Medya Endüstrisi*. Ütopya Yayınevi.
- Alan, Ü. (2015). *Saray'dan Saray'a Türkiye'de Gazetecilik Masalı*. Can yayınları.
- Aytaç, Ö.& İlhan, S. (2008). *Yeni Kapitalizmin Kaotik Evreni: Belirsizlik, Sömürü ve Ahlâki Kriz*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10 (1), 182-210.
- Baltacı, A. (2018). *Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme*. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1), 231-274.
- Boyd-Barret, O. (2006). *Ekonomi Politik Yaklaşım*. L. Yaylagül içinde, *Kitle İletişimin Ekonomi Politikası* (L. Yaylagül, Çev.). Ankara: Dalbaz Yayıncılık.
- Bourdieu, P. (2017). *Karşı Ateşler Neoliberal İstilaya Karşı Direniş Hizmet Edecek Sözler*. (S. Canbolat, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Brown, W. (2021). *Halkın Çözülüşi: Neoliberalizmin Sinsi Devrimi* (Çev. B.B. Aksoy, Çev.). Metis Yayınları.
- Bulut Kaderoğlu, Ç. (2019). *Sınıfın Sınırlarında Gazeteciler ve Proleterleşme*. NotaBene Yayınları.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma Deseni Nitel Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. (Selçuk Beşir Demir Vd., Çev.). Eğiten Kitap.
- Creswell, J. W. (2020). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Selçuk Beşir Demir vd., Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Erdoğan, İ. (2012). *Pozitivist Metodoloji ve Ötesi*. Erk Yayınevi.
- Franklin, B. (1997). *Newszak and News Media*. Arnold Publishers.
- Engels, F. ve Marx, K. (2012). *Komünist Manifesto*. (K. Ülker, Çev.). Versus Yayınları.
- Fülberth, G. (2014). *Kapitalizmin Kısa Tarihi*. (S. Usta, Çev.). Yordam Yayınları.
- Geray, H. (2017). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Ütopya Yayınevi.
- Gorz, A. (2001). *Yaşadığımız Sefalet*. (N. T. Cheviron, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Gökalp, E. (2019). *Medya, Kitle İletişimi ve Toplum*. N. Suğur içinde, *İnsan ve Toplum* (s. 24-58). Anadolu Üniversitesi.

- Haiven, M. (2018). *Radikal Hayalgücü ve İktidarın Krizi*. (K. Kelebekoğlu, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Harvey, D. (2011). *Umut Mekanları*. (Z. Gambetti, Çev.). Metis Yayınları.
- Harvey, D. (2015). *Neoliberalizmin Kısa Tarihi*. (A. Onacak, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Harvey, D. (2015). *On Yedi Çelişki ve Kapitalizmin Sonu*. (E. Soğancılar, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Harvey, D. (2019). *Sermaye Muamması*. (S. Savran, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Held, D. (1999). *The Global Transformations Reader An Introduction To The Globalization Debate*. U.S.A: Stanford Universty Press.
- Schiller, H. (2006). *Ulus-aşırı Medya ve Ulusal Gelişme*. L. Yaylagül içinde, *Kitle İletişiminin Ekonomi Politikası* (L. Yaylagül, Çev.). Dalbaz Yayıncılık.
- Herman, E. ve McChesney, R. (1997). *Global Media: The New Missionaries of Global Capitalism*. Delhi: Madhyam Books.
- İlhan, S. (2007). *Yeni Kapitalizmin Karanlık Yüzü: İnsanilik ve Ahlakilik Söyleminin Sahiciliği Üzerine*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17 (2), 283-306.
- Karatani, K. (2019). *Dünya Tarihinin Yapısı Üretim Tarzlarından Mübadele Tarzlarına*. (A. Karatay, Çev.) Metin Yayınları.
- Kaya, A. R. (2016). *İktidar Yumağı Medya-Sermaye-Devlet*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Lévy, G. ve Dumenil, D. (2009). *Kapitalizmin Marksist İktisadı*. (S. Pelek, Çev.). İletişim Yayınları.
- Lévy, G. ve Dumenil, D. (2015). *Neoliberalizm*. B. F.-A. Filho içinde, *Marksist İktisat Kılavuzu* (Ç. Dölek, Çev., s. 351-358). Dipnot Yayınları.
- Lincoln, N. K. (2008). *The Landscape of Qualitative Research*. Sage.
- McChesney, R. W. (2003). *Küresel İletişimin Politik Ekonomisi*. E. M. Robert W. McChesney içinde, *Kapitalizm ve Enformasyon çağı* (E. B. Nil Senem Çınga, Çev., s. 7-39). Epos Yayınları.
- McChesney, R. W. (2008). *Yeni Küresel Medya*. D. H. McGrew içinde, *Küresel Dönüşümler* (s. 311-320). Phoenix.

- Mosco, V. (1995). *Rethinking and Renewing the Political Economy of Information*. *Canadian Journal of Information and Library Science*, 20(2), 10-29.
- Murdock, G. ve Goldin, P. (2014). *Kültür, İletişim ve Ekonomi Politik*. S. İrvan içinde, *Medya Siyaset Kültür* (B. Kejanlıoğlu, Çev.). Pharmakon.
- Hardt, M. ve Negri, A. (2019). *Meclis*. (A. E. Pilgir, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Neuman, W. L. (2022). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. (Ö. Akkaya, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- O'Donnell, P. (2017). Beyond Newsrooms: Younger journalists Talk About Job Loss And Re-employment In Australian Journalism. *Australian Journalism Review*, 2(39), 163-175.
- Özkan, E. İ. (2018). *Gazeteciliğin Prekerleşen Emeği: Eskişehir'de Bir İnceleme* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Paulussen, S. (2012). Technology and The Transformation of News Work: Are Labor Conditions In (online) Journalism Changing. *The Handbook Of Global Online Journalism*, 192-208.
- Sennett, R. ve Jobb, C. (2017). *Sınıfın Gizli Yaraları*. (M. K. Çoşkun, Çev.). Heretik Yayıncılık.
- Salcatti, M. (1995). *The Emergence of The Reporter: Mechanization And The Devaluation of Dditorial Workers*. B. B. Hanno Hardt in, *In News Workers: Towards A History of The Rank and File* (s. 48-74). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Schudson, M. (2022). *Gazetecilik Neden Önemli*. (G. Adaklı, Çev.). Umag Yayınları.
- Seçkin, G. (2004). *Ulusal Medyada Haber Üretim Sürecinde Çalışan Gazetecilerin Ekonomik ve Sosyal Statüsü Üzerine Bir Alan Araştırması* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara : Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sennett, R. (2017). *Yeni Kapitalizmin Kültürü*. (A. Onocak, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Sherwood, M. ve O'Donnel, P. (2018). Once A Journalist, Always A Journalist? Industry Restructure, Job Loss And Professional Identity. *Journalism studies*, 7 (19), 1021-1038.

- Standing, G. (2019). *Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf*. (E. Bulut, Çev.). İletişim Yayınları.
- Thompson, J. B. (2008). *İletişimin Küreselleşmesi*. D. H. McGrew içinde, *Küresel Dönüşümler* (s. 287-295). Phonex Yayınevi.
- Thompson, J. B. (2013). *İdeoloji ve Modern Kültür- Kitle İletişim Çağında Eleştirel Toplum Kuramı*-. (İ. Çetin, Çev.). Dipnot Yayınları.
- Tokgöz, O. (2019). *Temel Gazetecilik*. İmge Kitabevi.
- Tomlinson, J. (2013). *Küreselleşme ve Kültür*. (A. Eker, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Uzunoğlu, S. (2017). *Gazetecilikte Preker Emegın Türkiye'deki Durumu (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Walters, E. (2006). *The Changing Nature of Work: A Global Survey and Case Study of Atypical Work In The Media Industry. Report*.
- Weeks, K. (2014). *Çalışma Sorunu*. (T. Tosun, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Yücesan Özdemir, G. ve Kaderoğlu Bulut, Ç. (2016). Medyanın Sınıfsal Temelleri: Emegın Gerçekleri Ve Sermayenin İllüzyonları. *Toplum Ve Hekim*, 31 (2), 85-95.

EKLER

Tablo 6
Görüşmecilerin Demografik Yapısı

Görüşmeciler	Cinsiyet	Yaş	Mesleki Tecrübe	Unvan	Mezuniyet Durumu
G1	Erkek	67	36 yıl	Yazı İşleri Müd.	Lise Mezunu
G2	Erkek	56	32 yıl	Genel Yayın Yönetmeni	İşletme YL.
G3	Kadın	39	17 yıl	Muhabir	Üniversite Terk
G4	Erkek	28	6 yıl	Muhabir	Gazetecilik
G5	Erkek	71	41 yıl	Genel Yayın Yönetmeni	Siyasal Bilgiler
G6	Erkek	53	32 yıl	Yazı İşleri Müd.	Gazetecilik
G7	Erkek	73	45 yıl	Yazı İşleri Müd.	Elektronik Müh.
G8	Erkek	58	30 yıl	Genel Yayın Yönetmeni	Lise Mezunu
G9	Erkek	34	8 yıl	Muhabir	Radyo T. Sinema
G10	Kadın	30	3 yıl	Muhabir	Gazetecilik
G11	Kadın	24	1 yıl	Muhabir	Halkla İlişkiler
G12	Erkek	32	10 yıl	Muhabir	Gazetecilik
G13	Erkek	33	7 yıl	Yazı İşleri Müd.	Gazetecilik
G14	Erkek	30	8 yıl	Muhabir	Bankacılık
G15	Erkek	32	6 yıl	Muhabir	Basın ve Yayın
G16	Erkek	33	2 yıl	Muhabir	Biyoloji
G17	Erkek	43	18 yıl	Yazı İşleri Müd.	Basın ve Yayın

G18	Kadın	32	10 yıl	Yazı Müd.	İşleri	Gazetecilik
G19	Erkek	38	12 yıl	Yazı Müd.	İşleri	Gazetecilik
G20	Erkek	36	10 yıl	Muhabir		Basın ve Yayın
G21	Erkek	52	18 yıl	Muhabir		Üniversite Terk
G22	Erkek	27	3 yıl	Muhabir		RT ve Sinema
G23	Erkek	41	14 yıl	Muhabir		Yeni Medya YL
G24	Kadın	24	2 yıl	Muhabir		Basın ve Yayın
G25	Kadın	31	7 yıl	Muhabir		Gazetecilik
G26	Erkek	59	36 yıl	Muhabir		Basın ve Yayın

Atıf için: Göçer, F. & Atabek, N. (2024). Yeni Kapitalizmde Emek Politikaları ve Medya Çalışma Hayatındaki İzleri: Gazeteciler Üzerine Bir İnceleme, *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 8 (2), 207-250.